29
34
пр 417/1958
49

НАРОДНА КУЛТУРА

Орган на Министерството
на
културата
БРОЙ 1 6 стр. ГОДИНА I
София, събота, 26 януари 1957 г.
цена 40 стотинки
Адрес на редакцията: Бул. „Ленин" 47

„Урок на историята" — новият българо-съветски филм, завършен неотдавна. На снимката: Г. Димитров — засл. арт. Стефан Савов, Гьоринг — Ю. Аверин.

ХРИСТО РАДЕВСКИ

Дон Кихот Задокеански и неговата Росинанта

Един съвремен Дон Кихот веднаж
предложи на изпусната в полето кранта:
— Бъди ми — каза — верна Росинант
и ще обходиме нашир и длъж
земята
пребогата.
Богатствата ѝ ний ще присвоим.
Жените и златото ѝ — за мене,
за тебе — зоб и чисто тримерене.
И крантата отвърна: — Да вървим!

И ей вкръвниченият Дон Кихот
в копнеж за подвизи и за злостория
връз крантата се метна и пришпори я
срещу съседския имот.

Ала не беше никак изненадан
съседът. Зер не бе веднаж нападан.
Изви тревога и събра безброй
приятели на помощ той.

Един от младите стрелци тогава
предложи тактика такава:
„Да бъде първо конят повален,
след туй ездачът пипнат в плен!"
И чу се глас: „В краката се цели!"
И гръм разтресе далнината.
И крантата се струполи
върху земята.
А Дон Кихот — злодея — хванат в плен
и както подобава усмирен...

*

Ако война започне някой ден,
картината ще бъде ей такава:
най-първо здравата ще я загази
оназ държава,
която безразсъдно дава
бази!

МЪДРИ РЕШЕНИЯ

Какво печелим

Обединението на Министерството на културата и Министерство на просветата е целесъобразно и хубаво.

Какво печели от това нашият университет?

Както е известно, досега средните училища ръководеше Министерството на просветата, а висшите учебни заведения — Министерството на културата. Това създаваше откъснатост между висшето и средното образование, която конкретно за Софийския университет беше неблагоприятна.

Четири от нашите факултети готвят учители за средните училища. Плановете и програмите за обучението на тези кадри се одобряваха от Министерство на културата. Министерство на просветата често не участвуваше в обсъждането на плановете ни. То имаше към нас претенции, че не готвим кадри, каквито са нужни на средните училища. Сега при сливането на двете министерства цялото образование ще бъде под едно общо ръководство. Ще има пълна координация между тези, които готвят кадри, и тези, при които ще отидат кадрите.

Що се отнася до икономиите, стегнатостта в организацията, избягването на излишната канцеларщина — всичко това е пресметнато.

Ние се надяваме, че от икономиите, които ще се направят от сливането на двете министерства, ще се подсили материалната база за подготовка на научни кадри и ще се създадат по-добри условия за научно изследователската работа.

Акад. **ДАКИ ИОРДАНОВ**
ректор на Софийския университет

По-малко книжни потоци

Решението на ЦК на БКП за реорганизирането на някои министерства се посреща с истинско задоволство. Колкото по-опростен е един ръководен апарат, толкова по-ясно и по-пълно ще се схващат нуждите на народа. Колкото по-малко са административните звена, през които минават резултатите от работата, както и желанията на производствените колективи и творчески институти, толкова по-бързо ще се решават основните проблеми и ще се върви напред.

За нашата страна е напълно целесъобразно сливането на министерства, каквито са например Министерството на културата и Министерството на народната просвета, чиято дейност е толкова сродна. Колко препращания от едното към другото министерства, които ставаха до днес, ще се избягнат. Колко излишни звена ще се премахнат. Във всяко отношение работата ще върви и по-централизирано и при по-тесни връзки с подведомствените институти. Това важи и за другите слети министерства.

Решенията на ЦК на БКП означават по-малко бюрокрация, по-малко книжни потоци, по-евтин административен апарат и по-здрава, по-ползотворна работа!

Проф. **ГЕОРГИ ЦАНЕВ**

Да отдадем всички сили

Нашата културна общественост посреща с удовлетворение мерките на партията и правителството за изпълняване решенията на Априлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия. Защото тези мерки це-

(Следва на 3-та стр.)

И ИМА ЗАЩО...

Има периоди, когато животът изведнаж забързва. Всеки ден носи нещо ново, един през друг се трупат въпросите, които чакат разрешение. Обикновеният ход на нещата се нарушава и ние правим широка крачка напред.

Творческото безпокойство обхваща днес и най-индиферентните. Все по-оживени стават другарските разговори, все по-често възникват спорове.

И има защо.

Всички чувствуват: нашият културен живот е несъмнено пред нов подем. Равносметката, която XX конгрес и Априлският пленум на ЦК на БКП направиха на изминатия период, осъзнаването на грешките, които сме правили, перспективите, които се начертаха — всичко това тласка нашата наука, изкуство, култура решително напред. Науката, изкуствознанието и критиката, освобождавани от оковите на зубрачеството и цитатничеството, се насочват към самостоятелно, изхождащо от самия живот, разработване на проблемите.

Все по-здраво се свързва знанието с практиката, с живота, със социалистическото строителство.

Изкуството разчупва каноните и схемите, които често заменяха живите принципи на нашия социалистически художествен метод. Създава се благодатна почва за творческо съревнование, за цъфтеж на творческите индивидуалности, за широко, многостранно обхващане на живота в неговата конкретна правда, в революционното му развитие, за отразяване на тоя живот в най-различни форми, стилове, художествени течения, които ще образуват живата национална българска тъкан на нашето единно по насока, цел и задачи реалистично, социалистическо изкуство.

Сега, проникнати от духа на решенията на XX конгрес на КПСС и Априлския пленум на ЦК на БКП, ние ще разглеждаме още по-проникновено и остро всичко постигнато в нашата култура от Девети септември насам; ще можем да дадем по-решителен отпор както на черногледците, които в нихилистически пристъп се мъчат да отрекат всичко досегашно, така и на псалмопевците, които си затварят очите пред слабостите; ще можем да отделим по-лесно зърното от плявата, да поведем още по-смела борба против лесното писане, против повърхностното научно, художествено, културно творчество, да разрешаваме спорното, да оценяваме недооцененото, да поставим на истинското му място надцененото.

Решителният призив на партията за борба срещу антиленинските, бюрократични, книжни административни методи на организиране на нашия културен живот изостря погледа ни, чувството ни за отговорност за съдбата на творчеството, на образованието, грижата ни за народната пара. Ние започваме по-внимателно да се вглеждаме в организациите, институтите и все по-ясно да забелязваме както живото, нужното, на което трябва да се даде простор, така и лошото, мъртвешки-бюрократичното, прахосническото, което трябва да се изреже и изхвърли.

Примамващите перспективи за нов подем в нашия културен живот дълбоко вълнуват честното сърце на българската интелигенция. Защото няма у нас учен, който да не се стреми да постави своята наука в служба на социализма, едва ли може да се намери човек на изкуството, какъвто и да е неговият творчески път, както и да се люшка той понякога, който да не е искрено проникнат от идеята, че всяко творчество трябва да води към сърцето на народа. Тази гореща привързаност към делото на народната социалистическа култура е чест за нашата интелигенция, слава за партията, която я е възпитала. Оттук и обичта и доверието, което нашата партия храни към интелигенцията, оттук и верността на народната интелигенция към делото на партията.

Не е ли твърде показателен фактът, че при всички стълкновения на мнения, при всички противоречия в изказванията на нашите културни дейци винаги нещо остава извън спора, нещо твърдо установено, прието, залегнало дълбоко в съзнанието, просмукано в кръвта. И това, по което никой не спори, е именно най-важното! — че културната дейност трябва да служи на народа, на неговото движение към социализма, да бъде в пълно съзвучие с цялостната политика на партията — всепризнатата ръководителка на народа.

И ако ние понякога се горещим, то е, за да намерим как по-добре да приложим тези основни, безспорни принципи в живота.

Горещите спорове, смелите, откровено изказани мнения, страстната защита на убежденията, способността внимателно да се вслушваме в предупредителния глас на другарите, когато ни сочат грешките, са жизнено необходими за нашия развой — стига само в разгорещеността да не се отплесваме от здравите, единствените, проверените неведнаж в живота, основни наши принципи — марксистко-ленинското учение за културата. Застанали на тези позиции, всички еднакво загрижени за съдбата на нашата народна култура, ние още повече ще изграждаме своето единство около партията и правителството, още повече ще затягаме връзките на интелигенцията с народа.

Много вестници и списания предлагат своите страници на културните дейци. Но мястото все не стига. Такъв е размахът на нашия живот, че всичко веднага ни става тясно. Затова се създава и вестник „Народна култура", за да се разшири теренът, дето се обсъждат въпросите на нашата култура, дето се обединяват силите.

Вестник „Народна култура" ще се стреми да влее нови сили в полезното дело, което вече вършат неговите събратя. Той ще открие широко своите страници за всички, които имат какво да кажат за нашата наука, образование, изкуство и култура, по творческите и организационни въпроси, по палещите проблеми на нашето време.

Нека превърнем скромните страници на вестника в трибуна, от която да звучи бодрият глас на дейците на българската социалистическа култура и гласът на ония, за които се създава тази култура — трудещите се от градовете и селата на нашата родина!

Въпросите, които повдига другарят Симеон Русакиев, са обсъждани в Министерството на културата и то е изработило по тях конкретни предложения. Поради големия интерес на нашата общественост към тези въпроси редакцията ще даде място в страниците на вестника да изкажат мнението си и други преподаватели, научни работници и трудещи се.

Въпроси на висшето образование

НУЖНИ СА ПРОМЕНИ

от проф. **СИМЕОН РУСАКИЕВ**
зам. ректор на Софийския университет

Системата на висшето образование у нас отбеляза, през последните няколко години сериозни успехи. Дълбокото и плодотворно преустройство на целия идеологичен фронт, започнало след Петия конгрес на партията и получило нов решаващ тласък от Шестия конгрес, доведе до големи завоевания и в областта на висшето образование. В резултат на извършената огромна работа висшите учебни заведения години наред дават на нашата родина добре обучени млади специалисти, които се вливат и активно участвуват в построяването на социализма.

Системата на висшето образование обаче особено в последно време показа и някои неудовлетворителни страни, които би следвало да станат предмет на по-широко внимание и обсъждане, за да бъдат преодолени. Така изискват обществените интереси.

Особено сериозно през последните няколко години се налага на общественото внимание въпросът за приемането на студентите в нашите висши учебни заведения. Каква е картината сега? През първите години след Девети септември нашите висши учебни заведения приемаха голям брой студенти поради острите нужди, които разкриваше бързо развиващото се народно стопанство, новата социалистическа култура. След това в течение на няколко години поради известно задоволяване на нуждите от кадри се приемаха по-малко студенти. В същото време се открояваше една друга тенденция — броят на кандидат-студентите нарастваше непрестанно.

От друга страна не без основание се смята, че по-малкият брой на новоприемани студенти във ВУЗ през последните две-три години не е резултат на едно действително намаление на нуждата от специалисти с висока квалификация. Оказва се, че редица отрасли на нашата икономика и култура все още не са получили необходимите кадри. При това положение нашите висши учебни заведения могат да приемат и обучават значително по-голям брой студенти. При приемането на младежи и девойки във ВУЗ трябва да се изхожда от общите тенденции и перспективи на нашето развитие и от гледището, че висококвалифицираните кадри са полезни на народното стопанство и културата.

Досегашната конкурсна система при приемане на нови студенти трябва да се изостави поради много слабости, които е показала. Нека вече да повярваме на онзи успех, който младежите са получили при нормални условия в общообразователното училище или техникумите. Те следва да се състезават само чрез дипломата или пък при случаи, когато ще има много кандидати с висок успех, при ограничен брой за дадена специалност, да се провежда устен изпит, който е най-близко свързан с желаната специалност. Изпитът по български език трябва да отпадне. Направените проучвания показват, че тоя изпит общо взето потвърждава същите знания, отразени в дипломата с изключение на ония случаи на груби грешки в оценката (неоправдано подценяване или надценяване), предизвикани от различния критерий на много рецензенти. При подбора на нови студенти трябва да действуват комисии от най-изтъкнатите учени из различните специалности във ВУЗ.

Увеличението на броя на новоприеманите студенти в никой случай не бива да води към увеличаване броя на завършващите в същата степен. Изобщо трябва да се ликвидира с ученическия дух във ВУЗ. Необходимо е обучението да преминава на значително по-високо равнище, при по-голяма взискателност, която ще доведе до известен подбор — тия, които не показват необходимите качества и усърдие в усвояването на науката, естествено да отпаднат и да се насочат към друго поприще. По тоя начин висшите учебни заведения ще подобрят значително подготовката на младите специалисти.

При едно по-широко приемане на студенти във висшите учебни заведения пак централно трябва да става настаняването на младите специалисти, без това да означава, че държавата е длъжна да настанява веднага всички млади специалисти. Тя би следвало да разпределя само някои кадри от известни области. Голямата част от завършилите, главно от обществените науки, трябва сами да се грижат за настаняването си на работа.

Назрял за по-радикално разрешение е и въпросът за заетостта на студентите и характера на преподавателската и учебната работа. Общопризнат е фактът, че нашите студенти са много обременени с лекции, упражнения и други учебни занятия. Заетостта — 36 часа седмично за I и II курс и 32 за III и IV курс — е голяма. В техническите и някои други вузове тя е още по-голяма. Като се притури към това и не особено рационалните разписания на лекции и упражнения, оказва се, че студентите употребяват всичкото си или почти всичкото си време в аудитории, семинари и лаборатории. При това положение те нямат реална възможност за задълбочена, самостоятелна работа над книгата. Те се готвят набързо за изпити по записки или учебници, без да могат да се задълбочат в своята област. Това положение следва да се поправи. Учебните планове и програми може да се преработят така, че седмичната заетост за първи, втори и трети курс да не бъде по-голяма от 28 часа, а за останалите курсове от 20 — 22 часа. Четенето на някои по-странични дисциплини може да се обяви за факултативно. В тяхното число трябва да влезе и физкултурата. В редица случаи лекционните курсове (особено при наличието на учебници и достъпна научна литература) биха могли да обхващат само по-важни, по-централни, възлови въпроси, а с останалата материя студентите ще се справят сами или на семинарните упражнения.

Посещението на лекции и упражнения следва да си остане задължително както е било винаги, както е и сега. Би могло, разбира се, да се реши по-целесъобразно и въпросът за времетраенето на учебните занятия.

Зимният семестър поради поправителната изпитна сесия вместо на 1 септември би могъл да започва на 15 септември, когато фактически започва и пълноценната работа във ВУЗ. Останалото време може да се разпредели така: край на занятията от зимния семестър на 30 декември, изпитна сесия от 10 до 30 януари, ваканция от 1 до 10 февруари. Летният семестър може да започва от 10 февруари и да свършва на 31 май. Изпитната сесия и държавният изпит да се провеждат през юни и началото на юли, а поправителната сесия от 1 до 15 септември.

При едно такова по-значително разтоварване на учебната заетост на студентите ще се даде много повече време за самостоятелна работа, а това е изключително важна предпоставка за по-добрата им подготовка.

Много важен проблем, който изпъква пред научните работници от висшите учебни заведения, е този за още по-тясното свързване на науката с практиката. И в тази насока са положени немалко усилия, постигнати са немалки успехи. И все пак направеното не е достатъчно. Инициативите на някои висши учебни заведения да сключват договори за шефство с отделни цехове, промишлени предприятия, държавни и трудово-кооперативни стопанства, МТстанции трябва да бъдат широко подети от целия професорско-преподавателски състав съобразно с конкретните задачи на социалистическото строителство във всички области. Изобщо трябва да се започне упорита и системна работа за най-тясно, най-активно и плодотворно сътрудничество между науката и практиката. Да се разреши този въпрос на първо място, ще означава да се подобри производствената практика на студентите. А тя досега все още не е на нужната висота. Обикновено студентите практикуват в предприятия и стопанства, които не са от най-добрите, от най-обзаведените. Освен това организацията и ръ-

(Следва на 2-ра стр.)

Ив Монтан

„Едва се явява на сцената, той е вече в залата. Едва се явява в залата и всичко започва да танцува неговия романс" — казва за Ив Монтан френският писател Жак Превер в една своя поема, която му е посветил.

Всъщност пътят на бележития френски певец не е бил толкова късичък, колкото ни изглежда от двустишието на

(Следва на 5-та стр.)

ИЗЛОЖБАТА НА БОРИС КОЦЕВ

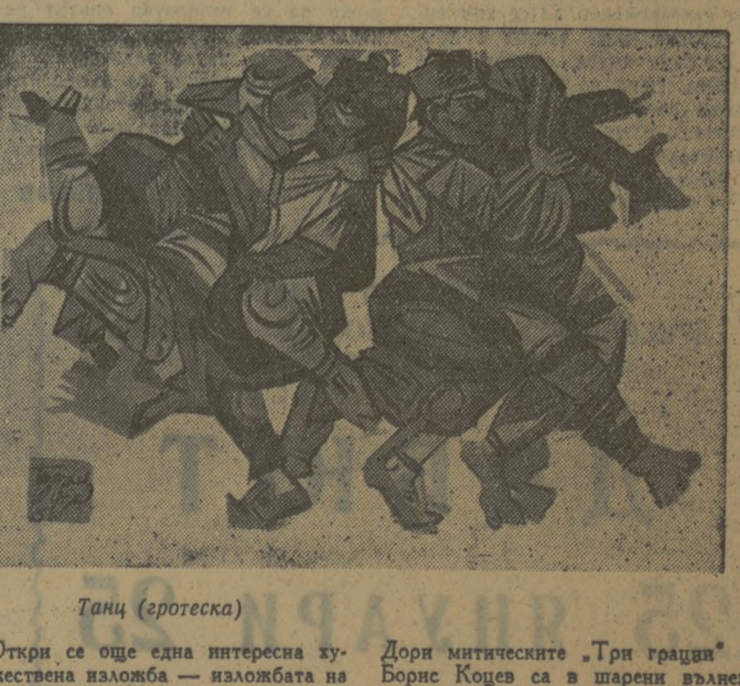

Танц (гротеска)

Откри се още една интересна художествена изложба — изложбата на Борис Коцев. Някой може би ще се изненада от виждането на художника, но сигурно ще му хареса чудният колорит на работите и най-много техният неподправен битов характер. Сюжетите са взети най-често от нашия фолклор. Много картини напомнят българските софри, сандъци, таваните и фреските на копривщенските къщи, нашите шарени черги и престилки. Чисти български тонове!

Пред очите се редят картини от царството на приказките и старите народни песни. Поставете някое от тях в която и да е чужда галерия, всеки ще познае, че е българска. Дори митическите „Три грации" на Борис Коцев са в шарени вълнени чорапи.

Ще има сигурно художници, критици и посетители, които ще кажат, че не непременно по този начин ще се покаже българската природа и бит. Наистина. Те ще бъдат прави. Има и други начини. Всеки е свободен да ги търси и намира. И колкото повече са те, толкова по-цветно, по-живо, по-вълнуващо ще бъде нашето изкуство. Това, което е постигнал Борис Коцев, е талантливо и оригинално. Неговият път е намерен и избран.

ЛЕНА ВЕНЕВА

ВЪЗМОЖНА ЛИ Е РЕНТАБИЛНОСТ?

През 1954 година излезе от печат „Учебник по вътрешни болести“ от професорите К. Чилов, Т. Ташев и М. Рашев. И както обикновено се случва с всяка нужна и търсена книга, петте хиляди екземпляра изобщо не се явиха по книжарниците — продадоха се мълниеносно, по списъци, за няколко дни. Излишно е да се прибавя, че от тоя ценен труд можеха да се пласират и два, и три пъти повече екземпляри. Но вместо това той бе издаден на явна и предварително приета загуба. В плановете за 1957 година на издателство „Наука и изкуство“ е предвидено второ издание на това ценно помагало за всеки лекар и студент. И до края на годината то ще бъде отпечатано. Оценявайки правилно нуждата от него, „Печатни произведения“ — по заявки на книжарите в страната — предложи преди време книгата да бъде издадена в 15.000 бройки. Но и тоя път — поради намалението на общия лимит на търговската организация и на тиражите на издателствата — тиражът падна на 5.000 т. е. пак на загуба.

На пръв поглед съображенията за това не бяха неразумни: да се открият възможности за издаване и на други, макар и не тъй търсени научни книги, от които инак бихме се отказали.

И все пак...

Случаят с учебника на Чилов, Ташев и Рашев — макар и не най-типичният, най-яркият — разкрива една от главните сегашни беди в системата на книгоиздаването: нерентабилността. Години наред нашите издателства работят на планова загуба и използуват до последния лев дотациите, които държавата отпуска. От друга страна, „Печатни произведения“ е единственото предприятие у нас, което трябва да купува по разпореждане и същевременно е изградено на търговски начала т. е. трябва да бъде рентабилно — две неща, които явно си противоречат и отричат едно друго.

Нормално ли е това положение? Не е ли време в сегашните условия на строг режим на икономии да се помисли по-смело как издателствата да станат рентабилни, каквито бяха допреди няколко години?

По тия въпроси заслужава да се поговори, при все че съществуващите наредби за структурата на „Полиграфиздат“ са създали едно статукво. Досега „Полиграфиздат“ е бракувало литература за 10 милиона лева и сигурно има застояла за още толкова. Част от нея представляват отменени учебници и отживяла времето си политическа и брошурна книжнина, но не е малък броят и на бракуваните и залежали книги, издавани в някои случаи безогледно и в прекомерно голям за реалните нужди тираж.

Това разточителство не бива повече да продължава! Занапред очевидно ще трябва да се издава — след грижлив подбор — само най-доброто, най-необходимото. Качеството и реалните нужди на нашето социалистическо развитие, на нашия нов читател трябва да бъдат мерилото дали една книга трябва да бъде издадена или не. Време е да се пресече пътят на дребните авторски сметки и хитрости, под каквато и благовидна маска да се крият те!

С една дума — необходимо е през 1957 година и занапред най-внимателно, гъвкаво и умно да се преценява кое, как и в колко бройки и да издадем, за да не ангажираме държавни средства и човешки труд за книги, без които можем да минем. Ние всички приемаме за необходимо и естествено в условията на социалистическата държава, в името на все по-пълното разгръщане на издателската дейност, която трябва да обхваща все по-широки области от знанието и културата, да издаваме и книги, помагала, учебници, музикални произведения, брошурна и политическа литература, от които знаем предварително, че ще загубим. Някои издания наистина не покриват и няма да покриват разноските си. Ние и занапред трябва да издаваме и ще издаваме книги с важно пропагандаторско, научно и художествено значение, макар и на загуба. Но с мярка, без увлечения за сметка на народната пара!

Такава трябва да бъде задачата ни в близките години: разумно да премисляме качеството на всяка книга, мястото ѝ в нашия живот, тиража ѝ, предполагаемото ѝ търсене, реалния срок, в който тя може да се пласира, за да могат планово и своевременно да се компенсират предвидените загуби с прихода от ония книги, от които ще се спечели. Нека по-често се питаме: защо съзнателно (и примирено!) правим едно издание да е на предварителна загуба, когато от него можем да спечелим, както напр. от учебника на Чилов, Ташев и Рашев и от още много книги? Защо трябва да намаляваме тиражите (при което загубата е сигурна) — само за да издадем повече заглавия ли, с които да се похвалим, или да можем да задоволим всички автори?...

Въпросът да се създадат условия за рентабилност в системата на „Полиграфиздат“, и по-специално на издателствата, разбира се, никак не е прост и лесен. Трудности има много и от различно естество. По тях и в издателствата, и в управлението се мисли, обсъжда, макар и отскоро, макар и още недостатъчно смело.

Дълго време беше необходимо на „Печатни произведения“, за да се убеди, че може по-смело да поиска да се увеличат тиражите на книгите. И ето — проектоплановете на издателствата за 1957 година бяха съставени със значително, но реално увеличени тиражи. На това от „Печатни произведения“ не възразиха, но възникна нова пречка: лимитът, отпуснат на търговската организация, не достигна, за да бъдат изкупени книгите, предвидени в плановете на издателствата за 1957 година. И издателствата бяха принудени на два-три пъти да намаляват тиражите, за да „влязат“ в рамките на лимита. И влязоха: намалиха тиражите и увеличиха собствените си, т. е. на държавата загуби.

В резултат тази година пак ще има глад за много от издаваните книги, някои учебници за висшите учебни заведения сигурно още на третия ден от издаването им ще станат библиографска рядкост, докато в същото време издателствата — поради малките тиражи — ще губят, печатниците пак ще бъдат претрупани с работа и скоро няма да се отърват от честите преиздавания (пак на загуба) на някои книги.

Получава се нещо като омагьосан кръг, от който трябва най-сетне да се излезе!

Напоследък „Полиграфиздат“ правилно се ориентира да мине постепенно на самоиздръжка. Работата е как практически и най-безболезнено да стане това и в какви срокове, коя брънка да се улови най-напред, за да се изтегли цялата верига. Трудно е да се определят на бърза ръка пътищата и начините за преминаването на самоиздръжка. Безспорно е обаче, че има големи възможности за намаляване себестойността на книгата, които трябва да се издирят докрай и разумно да се използуват. Заслужава между другото да се преразгледат основно т. н. твърди номинали на книгата — дали и доколко са оправдани те за всички литературни групи; сега, както е известно, всяка печатна кола от различните литературни групи си има съответно определена цена, която не може да се изменя, независимо от действително извършените разходи и от евентуалния по-нисък тираж на книгата.

От друга страна не е зле да се помисли как може да се опрости пътят на книгата в издателството (и през всички други посредници, докато стигне до читателя). Почти винаги тоя път е затлачен (напр. при научната литература) от най-малко две рецензии, стилни редакции, контролни редакции, техническо уреждане... Няма значение дали книгата излиза в първо, второ или трето издание, дали новото издание е преработено или не — пътят на всички е един и същ. Едва след националното съвещание на „Полиграфиздат“ бе издадена заповед, с която се разрешава на издателствата да не изискват непременно две рецензии, да пускат за печат някои ръкописи без редакция. Издателствата обаче все още плахо осъществяват това свое право, все още книги на най-известни и безспорно утвърдени писатели и научни работници се редактират, и то от хора, чиито възможности и знания са далеч под възможностите на авторите. А за това се плащат хонорари или заплати, увеличава се себестойността на книгата, а оттам и загубите на издателствата.

Цялата тая система на най-различно редакторско обработване на ръкописа като че цели едва ли не да „оневини“ автора, да намали до минимум личната му отговорност — да не говорим за това, че понякога авторът бива ограничаван от твърде стеснените представи и изисквания на щатния редактор. У нас има всички условия издателствата да изискват от повечето автори окончателно готови ръкописи, които да не се нуждаят от никаква редакционна обработка. В това отношение може да се използува опитът на издателствата в ГДР, дето има много малко щатни редактори.

Много и различни са въпросите, свързани с преминаването на издателствата на самоиздръжка. Те трябва да се обсъдят в своята цялост.

ВЕСЕЛИН БОЙКОВ

ЗА ПЪРВИ ПЪТ У НАС
ЛУКСОЗНА ЗИМНА ЦИРКОВА ОБСТАНОВКА
С ПАРНО ОТОПЛЕНИЕ

ДЕБЮТ

25 ЯНУАРИ 25

Програма от лауреатите на Международния цирков фестивал

Билети при касата на цирка през целия ден
тел. 8-00-00

НАЧАЛО 8 ЧАСА ВЕЧЕРТА

Събота и неделя дневно от 4 часа след обед

Везните на архитекта

Репортаж от НИКОЛАЙ ХАЙТОВ

„Види ли турчинът пара — взема си друга жена, гъркът прави зияфет, а българинът — къща“ — има нашенска една пословица, останала от ония още времена, когато мерели часовете с копраля.

Няма да гадаем, какви са историческите и психологическите корени на тоя ярко изразен стремеж у българина да има собствен покрив над главата си: важно е, че съществува и е от ония освободени градивни сили у народа, които промениха облика на българското село с двайсет и четирите хиляди и петстотин нови къщи, построени само през последните три години. Виждали сме ги тия сили преди 1953 година да ровят жилищни основи из покрайнините на София — повече изблик на копнеж, отколкото сериозно действие за преобразяването на града. Но когато тоя копнеж придоби по силата на правителственото постановление възможност да се съюзи с касите на Българската инвестиционна банка — мигновено се превърна в творческа стихия.

Именно стихия, защото през пролетта на 1953 година към две хиляди и четиристотин души се видяха с по 40,000 лева на ръка. Две хиляди комина трябваше да запушат до есента в софийските небеса с помощта на цяла дивизия майстори и общи работници. За това кипнало изведнаж строителство потрябваха големи количества бетонно желязо, цимент, дървени материали, пясък и чакъл — несъразмерни с нормалния приток на софийския пазар. Частното строителство се оказа мъчна работа, едва ли не — кошмар.

— Жена не е ли раждала и мъж не е ли строил — нищо не знаят. — оплака ми се неотдавна един познат, който си направи къщица на Редута през този начален период. — През такава стърга минах, докато набавя материалите, — добави той — такива патила съм патил с предприемачи — мошеници и майстори, че отсега девет живота да живея и греша, раят ми е в кърпа вързан.

Навярно затова столичани с такова възхищение посрещнаха инициативата на Софийския градски народен съвет да изгражда чрез своите проектантски и строителни организации покрай държавните и кооперативни жилища и проявиха интерес към изложбата на тези жилища, проектирани в комплексите „Ленин“ и „Западен парк“.

На изложбата, уредена през декември м. г. от „Софпроект“ в салоните на Ректората, софийските архитекти за пръв път поканиха публиката, за която проектират, да прекрачи „светая светих“ на творческите им замисли и да си каже думата. И публиката се оказа на висота. Двадесет и два дена порой на посетителите се вълнуваше в подножието на изкусно построените макети, взираше се в чертежите, шеташе мислено по ъглите на бъдещите домове, одобряваше или кореше, мърмореше или се възхищаваше — според темперамента — и накрая се натрупаха... дванадесет тетрадки, пълни с впечатления и препоръки.

„Браво, архитекти! — долавя се възгласът на мнозинството от общия тон на впечатленията. — Да сте живи, че сте направили красиви фасади и сте разтворили жилищните обятия за прокуденото слънчице; хвала ви, че сте отупали от домовете ни скъпите лъжекласически труфила — разните конзоли, капители, корнизи, маниерни чупки и колони; благодарим ви, че просто и удобно сте разрешили разпределението на помещенията. Вижда се, другари, че освежителният полъх на Двадесетия конгрес е прошумял и във вашите ателиета и е поиздухал от там доста от натрупаната с години догматична смет“.

След този напълно заслужен поклон, който личи в увода на повечето от изказванията, публиката започва своята придирчива разходка. Входът и „комуникациите“ между помещенията стават предмет на оживено обсъждане. Одумват се и холът, и спалнята, но истински спорове се развихрят, когато посетителите стигат до „сервизните помещения“! Стъписва се първа домакинята Петрова: „Та вие сте забравили килер?!“ — възклицава тя. „Тоалетната трябва да бъде по-далеч от входа“ — препоръчва Елисавета Нинова, подкрепена от друг гражданин, който в октава по-високо настоява: „Отнемете на тоалетната предверието — ще спечелим територия“. „Слейте я с банята“ — отрича четвърти правото ѝ на самостоятелен живот. А една гражданка използува остатъка от страницата и смирено записва своята молба: „Моля да смените душа с курна, за да не мокрят младите дами фризираните си коси.“ Незнайна любителка на абсолютната „камерна“ тишина добавя в последния момент: „И да не свистят водопроводните тръби.“

Въпросът за банята и тоалетната изглежда изчерпан и драматичните спорове отшумяват нататък към дневната и кухнята. „Та това не е кухня, а фаянсова клетка“! — учудва се гражданката Маринова, когато вижда малкото помещение на кулинарното светилище. „Тясна е, тясна...“ — приглася и множеството, а един табиетлия гражданин поставя въпроса съвсем определено: „Слейте кухнята с дневната — съветва той — или поставете в кухнята една кушетка, да мога привечер да си почивам на топло.“ „Обърнете внимание на кухнята. Там бие пулсът на домашното сърце!“ — възвисява се патетично една тирада на половин страница в съпровод с нови одобрения. Между тях се откроява един поклонник на „старата битова традиция“ — завъртял съвсем нахалос своята мозъчна трансмисия: „Искам оджак... с пражолник!“ — вика с пълно гърло той.

„Това е битов атавизъм“ — засича го един архитект, след като е прочел тази препоръка, а сетне търпеливо обяснява, че при модерно жилище, снабдено с централно отопление „пулсът на домашното сърце“, т. е. — печката бие не само в кухнята, но и в радиаторите на парното, по всички помещения и ъгли, а там кушетки и кревати за почивка — колкото щеш... „За какъв дявол ми е тогава прикосновението с кухнята и нейните изпарения и миризми?“ — пали се архитектът. — „Защо да не бъде фаянсовата клетка електрична кухненска лаборатория?“ — трупа той нови аргументи на везните.

... А везните на архитекта не са везни, като везни — с две блюда, а най-малко с три. Три блюда за три неща: за красота, удобство и цена. Тези везни се балансират благополучно в един жилищен проект само ако при най-малка цена се постигат най-големи удобства и красота. Това е формулата за идеалното равновесие за класическия архитектурен идеал. Проста формулка, но мъчно се борави с нея. И как да не е мъчно — вижте сами: обърнали се гражданите гърбом към онова проклето блюдо с цените на апартаментите и един през друг трупат в останалите две: „Къде ще играем с братчето ми в тая тясна детска стая?“ — проплаква ученикът Любен Семерджиев. „Малка е спалнята. Не искам да живея на един крак и с половин душа“ — гърми командирският бас на майор Юнашков. „Че в тая спалня няма къде юргана си да чаршафосам“ — засича въпроса от домакинско гледище гражданката Минева и отстъпва бялото поле на книгата, за да се нареди под знамето на „бунта“ следващият посетител, който разтръбява на всеуслишание: „Холът, другари, холът да е по-тържествен“ — и на следващия ред поривисто обобщава: „Дайте ни въздух... светлина... простор!“...

„Въздух, светлина, простор...“, но щом стените и таваните литнат, за да поберат простора, ще литне и цената на апартамента в сферите на недостижимото, ще климнат отново везните на архитекта-проектант, а нашият майор Юнашков, железарят Димов, гражданката Минева и всичките им другари от легиона на спестителите ще свъсят вежди и ще скрипнат със зъби:

— Скъпо-о!

Но... тогава накъде из тоя строителен гъсталак?... „Накъде?“ — поставен бил въпросът за обсъждане и в „Софпроект“. „Нататък и нагоре — към повече простор. Няма да кършим народната дума, я — съгласили се поначало проектантите, — но за да не станат просторните жилища тежички, дайте да видим има ли в тях баласт за изхвърляне“ — започнали обсъждането те.

— Щом е за изхвърляне — да махнем противопожарните кранове, които никому досега не са потрябвали — щракнала една изобретателна глава. — По този начин всеки апартамент ще стане с 1000 лева поевтин.

— Да опростим мазилката!

— Да махнем гипсовите тавани!

— Временните строителни съоръжения да използуваме за постоянни цели — зашумяла освежителна росица от предложения за икономии, опростяване, поевтиняване.

Оказало се, че човалът на строителството побира много, ако има насреща държавна, неброена пара, но че и множко икономия може да се изтърси от същия този човал, ако се намери здрава ръка да пипне тупалката. Ако и „Софстрой“ се позанимае с това упражнение, икономиите за жилищно строителство още през тази година ще се възвисят до десет на стоте — цифра, напълно достижима, според началника на жилищно управление при СГНС Алекси Гайтанджиев.

Ех, вярва на „Софстрой“, че не е лесно да паш по собствената си гърбина, но щом е за народен интерес, ще турят и строителите „душа на мъка“ ще го направят. Как именно? — [illegible] им да поспорят другарите архитекти, а на мен нека позволят да звъня на моите хора:

— Ало, другарю майор, слушайте рапорт: жилищата от комплекса „Ленин“ са веч прекроени по ваша мярка — вижте ги на масата на архитект Мар[illegible]в — светли, просторни... Цената ли? Цената — около старата... Ще ли може? Може, не ще и дума, [illegible] — постепенно... Нали знаете — не е лесно да се балансират везните на архитекта... Дочуване!

НУЖНИ СА ПРОМЕНИ

(Продължение от стр. 1)

ководството на производствената практика от страна на висшите учебни заведения и от страна на базовите предприятия и стопанства са твърде често незадоволителни. На второ място пълноценното разрешение на въпроса за свързването на науката с практиката ще даде реална възможност на нашите научни работници да изучават системно и задълбочено производствения опит на предприятия и стопанства, което ще ги доведе до преодоляване на абстрактното теоретизиране, ще насочи научно-изследователските им издирвания към важни съвременни задачи, ще обогатява учебно-преподавателската им работа. Нашите учени би следвало периодически да се изпращат в предприятия и стопанства, в училища, ведомства и институти, за да бъдат ориентирани по предстоящите задачи в производството, от разрешението на които ще зависят по-големите ни успехи в строителството. При висшите технически училища могат да се организират експериментални проектни ателиета, в които преподавателите да работят над практически задачи.

Тясното свързване на науката с практиката изисква да се вземат много сериозни мерки по обзавеждането на нашите висши учебни заведения с опитни полета, горски стопанства, вегетационни къщи, оранжерии, парници. Лабораториите трябва да се снабдят с нови уреди, апарати, машини, химикали. По-нататъшното занемаряване на този въпрос сериозно ще спъва развитието на нашата наука.

Като се преценяват най-назрелите и най-актуалните въпроси от системата на нашето висше образование в настоящия момент, не може да не се изтъкне, че досега грижите по квалификацията и усъвършенстването на професорско-преподавателския състав са били крайно недостатъчни. Особено незадоволително е това, което се е правило за установяване контакт на нашите учени с чуждестранни учени. Твърде малко се изпращат нашите научни работници на международни конгреси, конференции и сбирки. Поради това обмяната на опит и запознаването с новите проблеми и насоки в науката, с нейните последни достижения е недостатъчно. Нужно е да се реши радикално въпросът за периодичните специализации на наши учени в чужбина — и държавни и на лични разноски. Не е оправдано да се дават толкова много средства за студенти и аспиранти в чужбина, а изпращането на учени да е такова рядко явление. Време е да започнем да се състезаваме на международната арена и с научни достижения и открития.

Няколко думи за преподаването на идеологическите дисциплини във ВУЗ. Всеки знае каква голяма и решаваща роля имат те при обучението на студентите. Тия дисциплини съществуват в най-висока степен за формирането на мирогледа на младите специалисти, за тяхното политическо закаляване, за общата им култура.

В преподаването на идеологическите дисциплини нашият професорско-преподавателски състав има съществени успехи. Все по-отговорно и по-съзнателно се отнасят към тях и студентите.

Преподаването на идеологическите дисциплини във ВУЗ обаче страда и от ред слабости. Много въпроси се повтарят, при изучаването на четирите идеологически дисциплини не се изтъква достатъчно връзката между тях, не се дава да се разбере, че в крайна сметка те представляват единна теория с три съставни части. Преподаванията по История на КПСС и История на БКП страдат от описателство, [illegible] историзъм, емпиризъм и липса на задълбочен теоретичен анализ. При тази оценка на досегашния опит мнението да се изучава марксизма-ленинизма като единна теория в рамките на един общ курс заслужава особено внимание. И особено ценно би било, ако при преподаването на такъв единен курс се обобщава и опитът на всички компартии.

Едно такова разрешаване на въпроса с преподаването на идеологическите дисциплини покрай всичките си безспорни предимства ще има своя дял в общото намаляване на студентската претрупаност.

Сред нашите професори, а също така и у ръководителите на нашето висше образование напоследък се оформяват някои нови гледища и за ръководството на висшите учебни заведения. Налагащата се констатация, че досега Министерството на културата прекалено много е централизирало ръководството на висшите учебни заведения и е иззело много от функциите на ректорите и деканите, е съвършено правилна. В това отношение също е необходима сериозна корекция. Ректорите, зам. ректорите, деканите и зам. деканите, факултетските и академическите съвети трябва да поемат голяма част от въпросите, с които излишно се отрупва Министерството на културата. Правилно ще бъде висшите учебни заведения да получават по-общи ръководни указания, а ръководствата на ВУЗ, провеждайки тия указния, да решават на място своите задачи.

Изминатият път от Девети септември досега, извършената огромна политико-възпитателна работа от нашата партия и от народната власт, ръстът на нашите научни кадри — всичко това дава достатъчно основания да се постави и въпросът за избирането на деканите, зам. деканите, ректорите и зам. ректорите съответно от факултетските и академическите съвети. Такова решение на въпроса при върховната регламентация на избора от Министерството на културата, би било полезно от всяко гледище. Много важно е да се даде възможност на професурата да издига за декани, ректори и техни заместници такива учени, които имат най-голям научен авторитет, най-добри организаторски качества. Целесъобразно би било също ръководствата да бъдат избрани за две или три години, след което да бъдат подменяни.

Това са по-съществените въпроси в областта на висшето образование, които понастоящем вълнуват студенти, преподаватели и нашата широка общественост. Направените завоевания и съществуващите слабости подсказват следващата крачка, която трябва да бъде направена в името на нови, по-големи успехи.

Лениновите „Философски тетрадки“

Една от най-характерните черти на днешния етап от развитието на марксистката философия е рязкото засилване на интереса към ленинското философско наследство, което досега в редица отношения недостатъчно се използуваше. Ето защо бихме могли да кажем, че закъснялото първо българско издание на Лениновите „Философски тетрадки“ е все пак съвсем навременно. То ще задоволи една насъщна потребност на онези читателски кръгове у нас, които задълбочено са се заели да изучават диалектическия материализъм, защото разбират неговото огромно теоретическо и практическо значение.

„Философските тетрадки“ на В. И. Ленин са изключително явление в марксистката литература. Наред с философско-икономическите ръкописи на Карл Маркс те дават възможност да се проследи с всички конкретни подробности начинът, по който класиците на марксизма-ленинизма са пристъпвали към разрешаването на най-сложните научни проблеми.

По-голямата част от материалите, поместени във „Философски тетрадки“, е написана през 1914—1916 г. От тях се вижда, че по онова време Ленин е насочил с изключителна сила вниманието си към проблемите на диалектиката. Този факт, разбира се, съвсем не е случаен, защото класиците на марксизма-ленинизма винаги са подчинявали теоретическите си занимания на живата революционна борба. Избухналата Първа световна война, предстоящата първа велика социалистическа революция, бързото изменение на класовите съотношения, революционният подем на трудещите се от целия свят налагат разработването на една гъвкава стратегия и тактика, в непримирима борба за защита чистотата на марксическите принципи. Тъкмо затова Ленин решава да се заеме със системно и критично изследване историята на диалектиката.

Като се има предвид, че според Маркс Хегел е създател на „съзнателната диалектика“, лесно е да се разбере особеното място, което конспектът на Хегеловата „Наука за логиката“ заема в Лениновите „Философски тетрадки“. Този конспект е незаменим образец за творческото критично използуване и преодоляване на класическата идеалистическа философия.

Проблемите на диалектиката са предмет и на Лениновите бележки върху книгата на Фойербах за Лайбниц, лекциите на Хегел по философия на историята и историята на философията, книгата на Ласал „Философията на Хераклит“ и др. Съществен принос в теорията на диалектическия материализъм представляват знаменитите Ленинови фрагменти „Към въпроса за диалектиката“.

Въпреки че Ленин не е успял да напише замисления от него капитален труд върху диалектиката, той ни е оставил дълбоки решения за нейните принципни проблеми. В това отношения „Философски тетрадки“ съдържат огромно богатство. Докато редица популяризатори на марксизма са виждали в диалектиката просто метод на познанието, Ленин я разглежда като същност на философията. Според него тя е тъждествена с логиката и теорията на познанието („не са нужни трите думи: това е едно и също“)

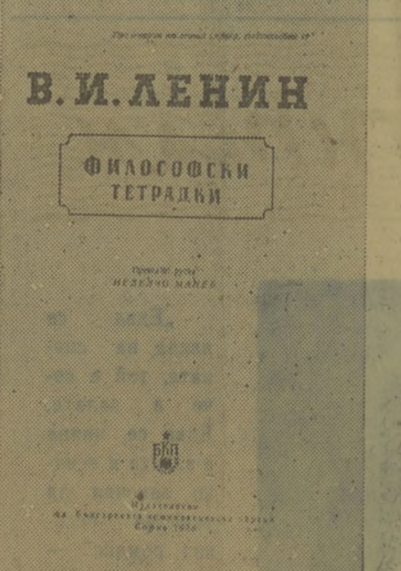

Лениновото тъждество на „трите“ философски науки е най-тясно свързано със самото диалектическо-материалистическо решение на основния философски въпрос, както и с марксисткото разбиране за единството на логическото и историческото. То се изразява във факта, че и диалектиката, и гносеологията, и логиката обобщават цялата история на човешкото познание, т. е. представляват отражение на най-общите обективни закони. Категориите на диалектиката имат гносеологическо и логическо значение, защото не е възможно да се разглежда битието, без да се разреши проблемата за отношението му към мисленето. Но тъй като не по-малко невъзможно е философското (не психологическо и феноменологическо) изследване на мисленето, откъснато от битието, то категориите на мисленето имат от своя страна онтологическо значение. Именно това позволява на диалектиката да бъде метод на познанието, на гносеологията — теория за истината като процес, а на логиката — наука за съдържателното мислене. Ленин категорично се обявява против съществуването на някакви „чисти“, вътрешно-присъщи на съзнанието логически форми и закони. На това неизживяно напълно и от логиците-марксисти гледище той противопоставя схващането, че „Логиката е учение не за външните форми на мисленето, а за законите на развитието на „всички материални, природни и духовни неща...“

Тези Ленинови схващания, които се отнасят до самата същност на диалектическия материализъм, доскоро на дело се пренебрегваха. Напоследък философите марксисти правят усилия научно да ги осъзнаят и правилно използуват.

Диалектиката, разбрана едновременно като логика и теория на познанието, трябва да бъде разкривана навсякъде. Диалектическото отношение между общото и единичното — общото съществува в и чрез единичното, единичното е проява на общото — е налице във всички явления. Според Ленин то представлява ключ за разбиране на обективната необходимост, защото законите са общи, трайни отношения, които съставляват диалектическата същност на конкретните неща. Основният закон, който обяснява самодвижението в света, ядрото на диалектиката според Ленин е борбата в единството на противоположностите. Разбира се, търсенето на основните закономерности съвсем не означава абстрахиране от богатството и конкретността на обективното развитие. За разлика например от доскорошните опити да се вмести цялото многообразие на диалектическите взаимоотношения в схема на „четирите закона“ Ленин формулира — без каквито и да било претенции на изчерпателност — 16 елемента на материалистическата диалектика. От друга страна обаче той решително воюва против свеждането на общата теория за развитието до сбор от примери.

„Философските тетрадки“ представляват огромен интерес като указание за правилното марксическо отношение към класическото философско наследство. Те напомнят на нашите днешни философи, че по-нататъшното развитие на диалектическия материализъм може да става само върху основата на цялото човешко културно развитие, в борба със съвременните идеалистически теории, в тясна връзка с конкретните политически задачи.

Ленин винаги е бил абсолютно чужд на вулгарното шулятиковско схващане, че буржоазната философия не представлява теоретически интерес, че тя не заслужава да бъде изучавана, че всички усилия за нейното преодоляване трябва да се изчерпят с разобличаване на идеологическата ѝ роля. Той остро критикува дори големия марксист Плеханов, че последният просто отхвърля неокантианските схващания без да ги подлага на задълбочена научна критика, при която погрешните възгледи се заместват със съответните достатъчно обосновани материалистически положения. Ленин нарича голото отхвърляне „вулгарно-материалистическа критика“: „Плеханов критикува неокантианството повече от вулгарно-материалистическа гледна точка, доколкото той само a limine отрича техните разсъждения, а не изправя (както Хегел изправяше Кант) тези разсъждения, задълбочавайки ги, обобщавайки ги, разширявайки ги...“

Идеализмът според Ленин не е просто глупост. Идеализмът наистина е път към попщината, пътят, който има своето класово начало... Но с това ли се изчерпва работата? За Ленин идеализмът същевременно е цвят (макар и безплоден), разцъфтял върху живото дърво на човешкото познание. Това означава, че за неговото пълно обяснение е необходимо да се разкрият не само класовите, но и гносеологическите му корени. И в това отношение Лениновите фрагменти „Към въпроса за диалектиката“ съдържат гениален принос. Ленин отбеляза, че сложният процес на човешкото познание — от сетивното съзерцание към абстрактното мислене и оттогово към практиката — крие възможности за откъсване и абсолютизиране някои от моментите на това развитие. По такъв начин спиралата на знанието може да се представи за права линия, което би довело до един или друг вид идеализъм. Разбира се, тази гносеологическа възможност се осъществява само под влияние на определени реакционни класови интереси.

За съжаление твърде често в нашата критика срещу буржоазната философия се пренебрегваха ленинските указания за необходимостта да бъдат разкрити и гносеологическите корени на идеализма. Това до голяма степен лишаваше полемичните ни работи от достатъчна убедителност и конкретност и борбата ни срещу чуждите философски възгледи не играеше своята роля на незаменимо средство за доизясняване на проблемите, за развитието на самия диалектически материализъм.

Нека се надяваме, че първият български превод на Лениновите „Философски тетрадки“ ще бъде мощен стимул да бъдат преодолени посочения и редица други недостатъци в нашата философска мисъл. Гаранция за това са неизчерпаемото богатство от проблеми и решения във „Философски тетрадки“, както и безкрайното уважение на нашата народна интелигенция към делото на безсмъртния В. И. Ленин.

ЕЛКА ПАНОВА

ДИМИТЪР ОСТОИЧ

ЗА НАШАТА МОНУМЕНТАЛНА СКУЛПТУРА

След Девети септември 1944 година у нас се създадоха широки възможности за развитието на монументалната скулптура, и тя чувствително израсна.

Следва обаче да се отбележи, че съществуването на някои погрешни разбирания на социалистическия реализъм дадоха твърде чувствителни отражения върху нейния облик. Разглеждането на социалистическия реализъм не като художествен метод, който дава широк простор за развитието на творческите индивидуалности, а като стил със строго установени външни признаци, до голяма степен сковаваше инициативата на нашите творци. При създаването на паметници на съветската армия и на загиналите антифашисти се установиха стандартни форми, от които трудно можеше някой да се отърси. Например основният скулптурен елемент при паметниците на съветската армия в повечето случаи представлява фигура на съветски боец с вдигната ръка или стиснат автомат (паметниците в София, Бургас, Плевен, Нова Загора и др). Подобни театрални фигури ще срещнем по релефите и другите композиционни съставки почти на всички паметници. Релефните и кръгли композиции в повечето случаи представляват битка и посрещане на съветската армия (паметниците на съветската армия в София, Пловдив, Бургас). Тия сцени особено „Посрещане“ се повтарят и в паметниците на загиналите антифашисти („Братска могила“ в София, паметникът в село Антоново, Омортагско и др.). В сцената на посрещането единството на българския народ непременно е изразено с няколко фигури на централно място — работник, селянин, интелигент, войник или партизанин, в чиито крака непременно има детска фигурка и т. н.

Трудно ще се посочи опит за изграждане на по-синтетичен образ. Някои символични елементи, които някога могат да предадат съдържанието с много по-голяма сила, почти не се използуват. Паметникът на съветската армия в Кула от проф. Иван Фунев, в който скулптурният елемент представлява символична женска фигура с меч в ръка, е може би единствен случай в нашата нова монументална скулптура.

Няма съмнение, че това погрешно разбиране доведе до скучното еднообразие в нашето паметниково изкуство. Вместо вълнуващи монументални произведения много от нашите паметници станаха прекалено повествувателни въпреки тежките размери. Впрочем големината на размера далеч не е най-важното условие в постигането на монументалност в един паметник. Грамадните размери и претрупаност у нас дойдоха от погрешната тенденция всичко да се разкаже и от неправилното по наше мнение схващане за включването на паметника в съществуваща вече или проектирана среда. Някои наши творци смятат, че за да се осъществи връзката на паметника с околната среда, той трябва непременно да доминира над всичко останало. Така например в паметника на съветската армия в Бургас централната скулптурна фигура (от Васил Радославов) е поставена на такова високо архитектурно тяло (арх. Михаил Милков), че се губи здравата архитектонична връзка между тези два основни елемента на паметника. А околната архитектурна среда далеч не налага това.

Разбира се, не само размерът е решаващото в свързването на паметника с околната среда. Определянето на мястото, намирането на общия силует, разработката на архитектурните и скулптурните детайли — всичко това трябва да стане още със самото проектиране на паметника и да се провери на място, като се поставят макети от нетраен материал на главните елементи от общата композиция в М. 1:1.

Не всичко у нас обаче е благополучно в това отношение. Би могло например да се спори дали е подбрано най-сполучливото място за паметника на съветската армия в София. В падината, в която се намира, той е в твърде неизгодно положение. Не е достатъчно добре решен и въпросът за силуета. Дали беше нужно централната скулптурна композиция (автори Васка Емануилова и Мара Георгиева) да бъде от четири фигури? Липсата на ясно отчетлив силует намалява монументалната стойност на паметника и художествените качества на отделните фигури. Много по-цялостно щеше да бъде въздействието, ако горе беше поставена някаква обобщаваща фигура, още повече, че кръглите композиции и релефите долу достатъчно много разказват.

Спорни са от композиционна гледна точка и двете скулптурни групи, които представляват посрещане на съветската армия (създадени от колектив под ръководството на проф. Иван Фунев). Тяхната основна слабост се крие в неспазването спецификата на композицията на кръглата скулптура. Даденото решение е по-подходящо за релеф, отколкото за кръгла композиция. Групите нямат ясен и четлив силует, те носят прекалено повествувателен характер.

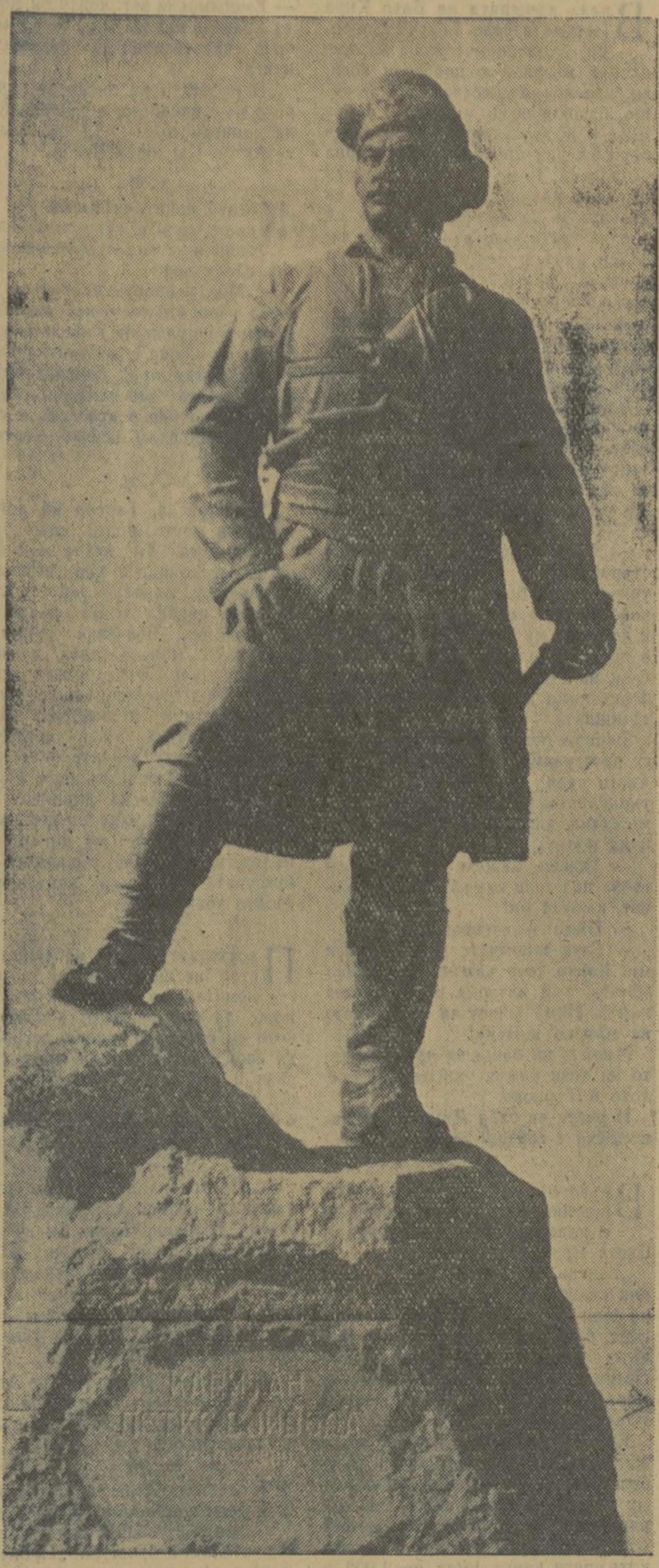

СТОЮ ТОДОРОВ, арх. МАРИЯ МИЛЕВА — паметник на капитан Петко Войвода в Хасково

Като характерен пример за слабостите на нашата монументална скулптура може да бъде посочен паметникът „Братска могила“ в София. Ние нма да спорим дали е сполучливо или не използуването на обелиска като архитектурен елемент в съвременното паметниково изкуство. По-важно е в случая дали той е правилно използуван за това място, дали при това композиционно решение и претрупаност от скулптурни елементи се допринася за повишаване монументалността на паметника? Неспокойният характер на терена и множеството от скулптура разкъсват монументалните форми на главния архитектурен елемент — обелиска. Проектът на този паметник съдържаше огромна поредица от бюстове по главната алея и около езерото и сега никому не прави впечатление, че тези бюстове липсват, както и не би направило особено впечатление, ако нямаше някой от сега съществуващите детайли. Нима може да се приеме за сполучлива оная композиция, от която можеш да отнемеш една или две съставни части? За съжаление с паметника „Братска могила“ това се случи. За този паметник би могло да се говори много. Ще се ограничим с още няколко думи за т. н. релефи. Без да отричаме факта, че тия две композиции, правени от талантливи млади склуптори, в отделни свои части, гледани сами за себе си, имат постижения, следва да оспорим незаслуженото право да носят названието релефи. Релефът, било то нисък или висок, винаги предполага според предназначението си по-големи или по-малки съкращения, подчинени на определени закономерности. Да вземеш една или няколко фигури, да ги залепиш до стената и да сметнеш, че вече си решил релефна задача — значи да не ти е достатъчно ясна спецификата на жанра. За композиционните недостатъци както на паметника в цяло, така и на отделните му съставни части могат да се кажат още редица неща. Във връзка с въпроса за правилното свързване на паметника с околната среда следва да бъдат казани няколко думи за паметника на съветската армия в Пловдив (автори: Георги Коцев, Александър Занков, Васил Радославов, Иван Топалов, арх. Николай Марангозов, арх. Борис Марков, арх. Петко Цветков). Главният елемент от паметника — фигурата на съветския воин (от Васил Радославов), притежава високи монументални качества. Камъкът, който много сполучливо е използуван като материал, увеличава естетическото въздействие и до голяма степен допринася за свързването на фигурата с хълма. Тази фигура обаче има и слабости, които намаляват нейната художествена стойност. От някои страни например тя изглежда къса и не отвсякъде се очертава ясен силует. Но въпросът, който трябва да се постави на сериозно оспорване във връзка с този паметник, е решението на парадното стълбище. То е съвсем чуждо на обстановката и загрозява естествената красота на хълма. А можеше да се намери попросто решение и без да се нарушават естествените форми, да се постигне по-ярко изявяване на самия паметник, да се свърже той с околната среда и — не на последно място — всичко това да стане с по-малко парични средства.

Има още редица примери за неправилното разбиране на връзката между паметника и околната среда. Те могат да се срещнат не само в списъка на построените паметници, но и в проектите, върху които сега се работи. Авторите на паметника на Бузлуджанския конгрес (скулптори: Георги Гергов, Иван Кесяков, Петър Куцаров, Стоян Донков, Христо Фицов, живописец Георги Богданов; архитекти: Борис Ненков, Делчо Сугарев, Иван Евгениев, Илия Дамянов, Калин Бояджиев) твърдят, че с включването на стария бук, под който е станал конгресът, в площадката на паметника са решили проблемата за връзката с околната среда. А че архитектурните форми, които те дават, са по-подходящи за градска обстановка, за тях няма особено значение.

Много пакости за развитието на монументалната скулптура нанесе погрешното разбиране на тъй наречения колективен метод на работа. Разбира се, често пъти сложността на решаваните задачи налага задружните усилия на няколко скулптори и архитекти. При изграждането на един паметник почти винаги е необходимо тясното сътрудничество между скулптор и архитект. Творческият колектив обаче предполага общност в разбиранията и в стила на работа или пък една обединяваща творческа личност — ръководител на колектива, под чието компетентно ръководство останалите могат успешно да решават поставените задачи. В никакъв случай не бива да се пренебрегва истината, че художественото творчество е преди всичко индивидуална дейност. Не всички творчески процеси и не всеки творец могат да се поддадат на колективизиране. Това не е и нужно. За съжаление у нас колективният метод, от една страна, се изтъкваше едва ли не като едно от основните изисквания на социалистическия реализъм, а от друга — използуваше се от скулптори и архитекти като удобна форма за вземане на работа, за излизане на журитата по преглеждане на конкурсите от неудобни положения. Често пъти, вместо да се степенуват конкурсните проекти според техните качества, журито прави механически съединявания на няколко проекта, които да послужат за база на бъдещия паметник. Така се събират колективи от по пет-шест души, а понякога и значително повече, участниците в които нямат нищо общо помежду си. Резултатът от тези погрешни разбирания е липсата на стилно единство в много от нашите паметници. Какво общо има например между скулпторите Васил Радославов и Анета Милкова — автори на паметника на съветската армия в Бургас? И не е ли недомислие фактът, че там стоят един до друг два релефа, съвсем различни по стил и начин на изпълнение? Същата Анета Милкова по-късно е в един колектив с Йордан Кръчмаров. Младите скулптори Методи Измирлиев, Павлина Романска, Христо Симеонов, Георги Апостолов, Иван П. Иванов и Кирил Сивилов бяха в колектив под ръководството на проф. Иван Фунев при изпълнението на групите „Посрещане“ от паметника на съветската армия — София, а после работиха в колектива под ръководството на Йордан Кръчмаров релефите на паметника „Братска могила“. При това общоизвестно е, че Фунев и Кръчмаров са скулптори, твърде различни един от друг. Ако се прочете списъкът на участниците в различните колективи, ще се видят още много и много очудващи съчетания.

Още редица спорни въпроси трябва да бъдат изяснени, за да може нашата монументална скултура да продължи своето възходящо развитие. А условията и възможностите за това са налице. Такива значителни, създадени в миналото произведения, като паметникът на Димчо Дебелянов в Копривщица от Иван Лазаров, паметникът на Патриарх Евтими в София от Марко Марков и др., които ще останат като ярки бисери в историята на българското монументално изкуство, красноречиво говорят за таланта и големите възможности на нашите творци.

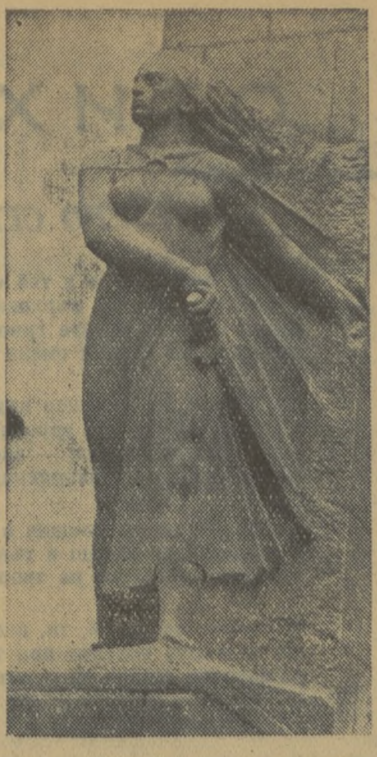

ИВАН ФУНЕВ — детайл от паметника на съветската армия в Кула

Успехи има и в нашата съвременна монументална скулптура както в цялостното изграждане на отделни паметници, така също и в много от скулптурните и архитектурни детайли. Достатъчно е да посочим постиженията в образното и пластично решение на отделните фигури от централната композиция на паметника на съветската армия в София, оригиналното композиционно решение на релефната част в паметника-костница на съветската армия в квартал Лозенец (Любен Димитров, Илия Петров, арх. Васил Беязов), високото майсторство в релефа с бойната сцена от паметника на съветската армия в Бургас (от Васил Радославов), централната фигура в паметника на съветската армия в Пловдив (от същия автор) и други.

Решаващи са успехите в редицата портретни паметници. Тук би следвало да се отбележи фигурата на Александър Стамболийски пред Дома-паметник „Ал. Стамболийски“ от проф. Марко Марков и неговия асистент Стефан Стоимиров, паметникът на Иван Вазов в София (Илия Илиев, Иван Блажев, Александър Занков, Драган Лозенски, Стела Райнова, арх. Петко Цветков, арх. Петър Райков) и особено паметникът на капитан Петко Войвода от скулптора Стою Тодоров и арх. Мария Милева, който за своето вълнуващо образно решение и високи монументални качества би следвало да се постави на едно от първите места в нашата монументална скулптура от Девети септември насам. Няма никакво съмнение, че ако творчеството на нашите скулптори и архитекти се организира правилно и допуснатите досега грешки се отстранят, че ако още по-задълбочено се усвоява и следва методът на социалистическия реализъм, ще бъдат създадени нови вълнуващи монументални произведения, които ще оставят на поколенията спомена за нашата героична епоха.

В. РАДОСЛАВОВ — релеф към паметника на съветската армия в Бургас

ПЕВЕЦ НА БАГРИТЕ

Било отдавна...

Небето още не познавало шума в студения блясък на стоманените птици. Само гласът на чучулигата и капризният полет на лястовиците смущавали спокойната синева, а по прашните друмища бавно пъплели волски коли.

В ранно есенно утро по пътя от Кюстендил за София с широки стъпки крачел висок слаб младеж. Едвам червенеели в градините ябълките, а по харманите златеело житното зърно. Върху устните на младежа тихо греела усмивка — усмивка на големи надежди. Млад бил той, но много видял и още по-много изживял. Рано го прогонила нуждата от бедния бащин дом — чирак в задимена кръчма, бояджия и писар в съда. Но не почернила неволята душата на младежа. Обичал той пъстрия свят, обичал хората и искал чрез изкуството си да им изкаже любовта, която преливала в сърцето му. В ранната утрин той тръгнал към София да учи живопис — затова така чисто свегели очите му, затова на устните му греела усмивка.

Още в рисувалното училище заради изключителните му способности колегите му го нарекли Майстора — Владимир Димитров — Майстора.

Светът по всички посоки мамел младия художник — нови места, нови хора, музеи, творбите на великите художници — най-добрите учители...

И ето го на прозореца на влака с очуден поглед към безкрайните руски поля... Одеса, Киев, Москва, Петербург... След няколко години стои пред чудния залез на Босфора или мълчаливо рисува в гробището на Цариград.. Рим, Венеция, Флоренция, с техните богати музеи... Ето и океана! Тъмни тропически нощи, със звезди сякаш увиснали между небето и безкрайната морска шир. Страната на янките...

Но колкото повече пътува по чужди страни, толкова повече Майстора обиква своята родна страна, родните хора, толкова отечеството му става по-близко и обичано...

Когато се връща в България, Майстора се установява в село Шишковци, Кюстендилско. Там, между цъфналите ябълкови градини, зелените поля и близките родни хора, той се отдава на трескава работа. Върху платната му заживява един свят, непознат дотогава нито в нашата, нито в световната живопис. Стари мъже и жени с дълбоки бръчки и живи радостни очи, спокойни и мъдри, жетвари и жетварки като факли сред запалените от слънцето жита — те сякаш не работят до изнемога, а свещенодействуват; весели и шумни сватби — пъстра върволица от невести, моми и момци, обгорели от слънцето, с очи, грейнали от радост. За Майстора светът е един непрекъснат радостен пир. На радостта принадлежи утрешният ден, в името на радостта хората се трудят и водят кървави битки срещу тези, които отнемат радостта от живота. Художникът пречиства образите, идеализира ги, търси в тях ония белези, които са символ на стари и нови национални добродетели. Като народни песни звучат багрите на нашата хубава земя върху платната на Майстора — жълточервени ябълки, круши, слънчогледи, цъфнали градини. Светът е отразен с нови изразни средства — ярка и пищна багреност, позната ни от шевиците, писаните сватбени сандъци, опалените от слънцето житни поля и цветната симфония на птичите пера; конструктивно изградени форми, с широк енергичен замах на четката и оригинална, самобитна композиция. Всичко в Майстора е необичайно, ново, невиждано никога дотогава, изненадващо. Ето как художникът стига до един толкова личен стил, че го прави единствен в цялата световна живопис...

За нас Владимир Димитров — Майстора е истински народен художник, наша световна слава.

ГЕОРГИ ПАВЛОВ

С ПУЛСА НА ЖИВОТА

Болшинството от нашите художници след Девети септември насочиха правилно изкуството си в духа на новото време. Фактът, че салоните на художествените изложби са винаги препълнени, показва, че ние напипахме пулса на новия живот въпреки желанието на някои да ни отклонят от социалистическия реализъм.

Говори се в нашите среди, че напусто са загубени годините за внедряване на социалистическия реализъм. Лично аз смело мога да кажа, че съветският опит бе жизнено необходим за нашето младо изкуство. Чрез него ние стъпихме здраво на краката си. Десетте години не са пропилени. Ние се научихме как да виждаме живота, а сега нека всеки си покаже майсторлъка, нека бъде творец! Зле изтълкуваха някои наши критици, „ратуващи“ за социалистическия реализъм, че не е изкуство картината, в която няма трудов живот. За съжаление това накара някои добри пейзажисти да рисуват не това, което им диктуваше сърцето. Затова може би и в Националната галерия е обърнато по-голямо внимание на работите преди Девети септември. Творбите след тази дата са застъпени само с две-три големи оцветени илюстрации. Това е непростима грешка на досегашните управници на галерията. Не това е изкуството ни за десет години свободен живот!

Голяма опасност за нашето изкуство е натурализмът. Ние сме винаги против формализма. Но често у нас наричаха формализъм всеки опит да се разширят границите на творчеството. А това е търсене на личен почерк. Ако художникът не се полюшне насам-нататък, той ще тъпче на едно място и това ще вкостенява изкуството му. Все още малко внимание се обръща на индивидуалния рисунък на художника. Необходимо е художниците да се заловят сериозно за изработването на свой личен стил.

За срам и укор сред нас има хора, които нямат право да носят името художник. Те са се превърнали в търговци — направили са пътеки до министерства и учреждения и са обърнали изкуството си на стока. Такива хора хвърлят позорно петно върху целия ни съюз. Може ли такъв човек да бъде творец? Всеки художник, бил той малък или голям, трябва да претвори в картината си нещо дълбоко преживяно, нещо, което е трогнало сърцето му. А той се вълнува само от шума на парите!

Много сложен е въпросът за това, че всички художници искат да бъдат в столицата. Наистина трудно е да работиш в провинцията. Трябва да си с много силен характер, с голяма дарба и независимост, за да се наложиш като голям творец и там.

Опасна е и другата крайност. Художниците, замръзнали в столицата, се изсушават в сивите ателиета и са обречени на безплодие. Има и друг вид художници. Те излизат за по един месец „навън“, приготвят там своите „произведения“, връщат се в София, поставят ги в хубави рамки и тръгват по познатите пътечки да ги пласират. А да създадеш едно хубаво произведение, трябва да имаш своя идея и тази идея да узрее в тебе, да не спиш, да правиш дълго време скици и след това да отидеш на набелязания обект — някое предприятие, завод или село, да общуваш дни и месеци с хората, да направиш етюди върху замислената композиция и после, завърнал се в ателието си, необезпокояван и независим от нищо, да запретнеш ръкави и както ти казва сърцето, да пристъпиш към работа. Така може да се роди голямо изкуство!

СТОЯН ВЕНЕВ

ИЗ ГРАФИЧНАТА ИЗЛОЖБА

НАЙДЕН ПЕТКОВ — рисунка

МЪДРИ РЕШЕНИЯ

(Продължение от 1 стр.)

лят възстановяването на марксистко-ленинските принципи в икономическия, обществен и държавен живот, поправянето на грешките и укрепване на връзките с масите.

Огромната стопанска и културна дейност на социалистическата държава не е и не може да бъде самоцелна. Нейната непосредствена и по-далечна неизменна цел е човекът — все по-пълното задоволяване и развитие на неговите потребности. Само тази конкретна цел може да мобилизира и мобилизирва волята и усилията на милиони хора в борбата за изграждане на социалистическото общество и защитата му от реакционните сили на стария свят. Тук се крие главната сила на нашата държава, голямото предимство на нашия обществен строй пред буржоазния — и в мир, и във война. Всичко, което пречи на реалното проявяване на това предимство, всяка по-сериозна дисхармония между развитието на материалната база и постепенното повишаване на благосъстоянието на трудещите се, трябва да бъде своевременно разкривано и премахвано от пътя ни към бъдещето. В това се състои и една от големите задачи на нашата народнодемократичната държава.

Без съмнение, както цялостната политика на нашата комунистическа партия, така и нейните мероприятия след Априлския пленум и по-конкретно — последното решение за реорганизация на някои министерства и ведомства и за постепенно съкращаване с 30 на сто административния апарат — служат на тази задача. Това решение ще премахне редица излишни звена в управленческия апарат, ще го приближи до предприятията и хората, които той е длъжен да обслужва, ще бъде сериозна стъпка в борбата срещу бюрокрацията.

Но значението на последното решение на Централния комитет на нашата партия е много по-широко. То представлява крачка напред в развитието и усъвършенствуването на нашата народнодемократична държава. А тя безспорно подлежи на развитие и усъвършенствуване — по посока на все по-близкото, широко и действително участие на трудещите се и техните изборни органи в управлението на държавата, за укрепване социалистическия правов ред.

Ние вярваме, че решението на Централния комитет за реорганизацията ще има положително въздействие и върху нашия културен фронт. Едно съкращаване на апарата на сливащите се две министерства на просветата и културата би увеличило отговорността на отделните две управления и би премахнало опеката „на дребно", която често пъти се упражнява от недостатъчно квалифицирани хора и която никак не помага на прогреса на нашето образование, изкуство и култура. Способният кадър, който ще бъде освободен при съкращенията, нека се влее в училищата, в учрежденията на изкуството и културата — там, където на дело се проявяват творческите възможности. От това ще спечели само нашата култура и нашият народ.

Когато целта е ясна и благородна, трудностите се понасят по-леко. Нека и ние, работниците на културния фронт, дадем своите усилия за превръщане в реалност последното решение на Централния комитет на партията.

ЕМИЛ МАНОВ

ЯМАР

СТИХОТВОРЕНИЯ

ЕЗЕРО СЕВАН

Векове небесата са в теб отразявали
и звезди, и луни, върхове, снегове;
зимни бури са твоите гриви развявали,
налетели на бели и смели коне.

Но, Севан, ти потъваш във голи крайбрежия
и блестн срещу юга варовика сив:
само век ще живееш — звездите изнежени
ще се сринат в планинския къдрав масив.

Но за век ти ще вливаш в живота ни блясъци
и совалки ще мяташ в тъкачния стан,
отразили среброто на твоите пясъци.

И тогава, повярвай, ти, диван Севан:
ще се върне човекът при твойте прибрежия
да заграби звезди на луната със мрежите!

Ереван, 1956.

ЕРМИТАЖ

Аз никога не съм допускал, че човека
е сътворил такива радостни произведения,
да го прославят, да му дават вдъхновение
и да му сочат пътя към хиляда века!

Разгледаш ли картините във Ермитажа
и залите, в които много слънце грей,
би искал сам да се превърнеш на музей,
дори да те положат долу във етажа.

Не затова, че тук царете са царували
и са събирали рубини, злато и кинжали,
а затова, че тия, що са им робували,
сега се вглеждат в мъките им и в печалите!

Ленинград, 1956

РЕКА

Тя иде от далечните въртопи
на сините и снежни планини
и пълни с тлак войнишките окопи,
озъбени към бъдащите дни.

Тя заличава всяка меча диря
и люшка хвойните като босилек;
край нея селяните с бели вили
премятат сенокосния навиляк.

Реката носи камъни големи
и долу в равнината ги нарежда
до тихи вирове и водоеми.

И там в покой небето се оглежда
до електрическите светлини,
усмихнати към бъдащите дни.

ПЕСЕН

И природата тук се мени,
и животът изменя лика си:
есента още вежди не свъси
и се дигнаха дълги стени.

Наплодиха се крави, телци,
още летния зной недопасли,
влезе слънце над белите ясли
и накъдри от злото венци.

А бай Стефан надигна калпак
и каруцата нова подкара
с прясно мляко и бяла извара,
па засвири: Юнак до юнак!

Една булка премина, зави,
той засука нагоре мустака,
а каруцата трака ли, трака
и вековната песен мълви!

БОРИС ПАСТЕРНАК

БЕЗ НАЗВАНИЕ

Недостъпна и тиха в бита,
ти си цяла днес огън, горение.
Тази нова у теб красота
ще заключа аз в стихотворение.

Погледни как за миг промени
абажурът от кожа червена
всичко — стая, прозорец, стени
и нас двамата — тебе и мене.

На дивана седиш и крака
си по турски под себе си свила.
В тъмнина, в светлина — все така —
разсъждаваш по детски ти, мила.

И беседваш, и нижеш сега
разпилените свои мъниста.
В твоя лик — колко много тъга,
как речта ти е пряма и чиста.

„Любов", „любя" — за теб зле звучат;
друг надслов ще им дам, щом не струват.
Зарад теб всички думи, светът,
ако искаш, ще преименувам. —

Твоя свъсен вид би ли издал,
че в сърцето ти има залежи,
пласт от чувства, искряща руда?
Защо скръб твоя поглед замрежи?

Прев. **ЕЛИСАВЕТА БАГРЯНА**

Епиграми

Написа много излияния
във проза и във стихове
и прави неведнаж признания,
във верност неведнаж се кле,

че люби своята родина —
за него тя е земен рай!...
Но и през Новата година
той за чужбина ще мечтай.

*

Нарече го един критик,
че станал вече — жив класик!
За благодарност пък „класика"
без свян назва мъдрец „критика".

Така лъжата пъстролика
събра „мъдреца" и „критика"
и си живеят те и днес
в литературата без чест.

БОЯН БАЛАБАНОВ

ПОЕТ

Със стиховете си безброй
се устреми нагоре той.
При все че до върха не стигна,
тристаен с баня си издигна.

ТВОРЕЦ

Проникновената му мисъл
не знае ни минутчица покой.
За тридесет и пет години той
петнайсет тома доноси написал.

ПРОЛЕТНА СОНАТА

Прекрасната му „Пролетна соната"
на всекиго с по нещо е позната.
А рамките ѝ при това са тесни
да поберат... откраднатите песни.

АЛ. ДЕКАЛО

АНГЕЛ КАРАЛИЙЧЕВ

Подрумчета

Видях дъщерята на Бачо Киро Петров в село Горско Сливово. Тя беше вече жена на преклонна възраст, с побелели коси, внушителен мъжествен вид и нещо бачокировско имаше и в думите, и в държането ѝ. Облечена беше в черна дреха, с черна кърпа забрадена. Само чехлите ѝ, ушити от алено кадифе се руменееха на краката ѝ. Доживяваше дните си в една вехта къщурка на стар народен учител, еднокатна, с разкривени врати, домашно-тъкани черги и писани възглавници. Пред къщата — градинка. По зидовете пълзеше бръшлян. Лехите оградени с изправени керемиди и поръбени с чемширови храсти.

Баба Димитра хубаво помнеше своя баща, който увисна на бесилото в Търново и остави такъв завет: „Блазе му, който стори труд за общо добро — неговото име не ще остане забравено от потомците".

— Моят баща — разказваше старицата — ми викаше Димитричка. Той беше на ръст среден човек, косата му черна като смола и веждите му черни. И сега сякаш е пред очите ми: вечерно време седи на столчето загрижен, мисли нещо, само лулата му светулка в тъмнината.

Веднаж отидохме на лозето. Ние се разиграхме между лозите, а той дълго седя на един бял камък, търкулнат в междата. По едно време стана, дигна камъка с две ръце и ни попита:

— Рожби, кажете ми расте ли трева под този камък? Има ли живот, кажете ми!

— Няма! — отговорихме ние.

— Сега запомнете добре думите ми. Както този камък е натиснал земята, тъй натиска игото нашия народ. Няма живот за нас, додето не махнем камъка!

Милият ни баща, за премахването на този камък увисна на бесилото в Търново.

И очите на баба Димитра се напълниха с горещи сълзи.

☆

Връкописния „Битолски триепестник" поп Георги, който се е подвизавал с паче перо в Свети Врач, пише:

„Говори, душице моя грешна, как силно желаеш да видиш края на книгата, като корабник — морския бряг, като болен — здраве, като сиромах — храна и облекло... Помнете, братя, Ивана — Емосимова зет, който ми даде прясол и млечице."

Късмет имал поп Георги, че е живял през 12-то столетие! Ако беше наш съвременник, жадната му грешна душица щеше да изхвръкне далеко, преди да е стигнал бленувания край на една от днешните книги, които имат по 1,000 и повече страници. Па и къде ще намериш такъв меценат като Ивана — Емосимовия зет, който би могъл да храни с прясол и да пои с млечице читателите на безконечни книги!

„В работата на писателя основното не е писането, а зачеркването на написаното" — съветва младите Антон Павлович Чехов.

☆

Когато попитали Хемингуей как пише своите грижливо изпипани и стегнати произведения, той отговорил:

— Моята работа е особена. Аз пиша изправен само на един крак и съм принуден от голямата умора да си служа с лаконични изречения. Сетне при поправката на онова, което съм написал, се намествам удобно в креслото и спокойно изхвърлям всичко, което е излишно.

☆

Ловджийска. Тартор на ловците в моето родно село беше Гюлюма. Ти казва — седни да ме опишеш във вестника. Аз пък за отплата ще ти гътна едно сърне. Няма какво да ме жалиш. Всичките сърни в гората са мои. Отидох завчера на лов къде Бъчваровата воденица. Под железопътния насип дигнах четири пъдпъдъка. Дан! Дан! — свалих ги и четирите. Паднаха върху релсите и се пукнаха като презрели пъпеши. Маста им потече, облеска линията. Подир малко се зададе бързият влак и щом колелата му нагазиха в пъдпъдъшката мас, захванаха да буксуват. Три часа закъснение! Мойто уважение!

☆

Писателят се учи на майсторство, не ще и дума, от по-големите, но вдъхновение той може да намери само в собственото си сърце. И ако не заговори на свой език, със свои мисли, образи и отбрани думи, ако не запее на свой глас, като писател той е загубен! Неотдавна починалият украински писател Остап Вишня пише:

— Не трябва да се пише така, както са писали Александър Сергеевич Пушкин, Тарас Шевченко, Антон Павлович Чехов, Иван Франко, Владимир Маяковски и т. н. От класиците и всички добри писатели трябва да се учим, но да пишем трябва по своему, така че читателите да кажат:

— Я гледай! Писал го е не Александър Сергеевич Пушкин, а Сергей Александрович Мушкин и пак е талантливо!

☆

Преди години в град Елена живееше и работеше Юрдан Юрданов Грънчаров, автор на изобличителната брошура „Произход и епоха на еленските чорбаджии". Той беше учител, вестникар, сказчик и актьор. В „Иванко" играеше ролята на цар Асен. Обличането и гримирането му ставаше в къщи. Нахлуваше някакви генералщабни панталони с широки червени лампази. Над панталоните обуваше високи бахчевански ботуши, донесени от разпоповските градинари, на главата си слагаше картонена корона, варакосана, осипана със стъклени висулки от църковен полилей. Голяма крива сабя с кожена ножница се клатушкаше на бедрото му. Жена му Ана играеше царицата. Пременена и нагиздена, тя съпровождаше „негово величество" от къщи до читалището в Разпоповци с една дълга вършина и го пазеше от еленските кучета — да му не разкъсат гащите.

След дигането на завесата публиката, поразена и втрещена от царствената осанка и блясъка на Асена, го посрещаше с едно продължително:

— А-а-а-а!

Тогава Грънчаров се обръщаше към суфльора:

— Чакай! Не бързай с почването! Остави ги първо да се изакат!

☆

Великият ирански поет Фирдуси бил човек аскет. На три дни похапвал само веднаж и то не защото бил поклонник на глада, а защото нямало какво да яде. Когато привършил безсмъртната си поема „Шах-наме", той я изпратил на шаха в столицата за строга и справедлива оценка, тъй както сега ние изпращаме ръкописите си на суровите редактори. Чакал сиромашкият поет, чакал да чуе от високо място мнение за поемата си, но шахът (верен на вековните редакционни обичаи, запазени до ден днешен) упорито мълчал. Найсетне, след пет или десет години, господарят на земята и на всичките звезди на небето, шах единкойси, благоволил да прелисти ръкописа и останал изумен от блясъка на поезията в „Шах-наме". Веднага разпоредил да изпратят на поета една жълтица за всяка дума (както виждате заплащането на печатан знак не е нещо ново!) и слугите трябвало да нагребат от съкровищницата осемнадесет торби злато и да ги натоварят на девет камили. Навървили се хонорарните камили и пътували пет или десет недели, додето стигнат до града, където живеел Фирдуси. Както се случва обикновено, нетърпеливият певец обърнал петалите, както Настрадинходжовото магаре, преди да порасне трева до пояс. И в оня час, когато камилите затропали по градския калдаръм и влизали през портата, откъдето изгрява слънцето, двама носачи изнасяли покойния велик поет през портата, където залязва слънцето — към вечното му жилище.

Така е било някога.

развод

ФЕЙЛЕТОН

Преди седем години и седем месеца след часове на продължителна и най-трезва размисъл, в пълно съзнание и умствено здраве, по съвест и вътрешно убеждение — т. е. по любов, встъпих в законен брак с твърде млада тогава, доста хубава по него време и не малко умна (за да вземе мен за съпруг) жена. Наистина, това автобиографично признание няма нищо общо с учебно-възпитателните проблеми, които през последните години у нас се обсъждат и решават много често и в интерес на подрастващото поколение. И все пак моята изповед е свързана с тези същите проблеми, защото те в крайна сметка са първопричината за второто съдбоносно решение в моя живот — да искам развод.

Напразно бихте търсили вината у мен. Някои близки и много мои познати ме уверяват, че поведението ми е било едва ли не винаги безукорно — убеждение, което не съм в състояние да опровергая, най-вече от вродена скромност. Исторически факт е, че през този период неизменно съм бил дълбоко любещ съпруг, на редовна служба със заплата над 700 лева, не съм бил осъждан по чл. 288 НК (ненавиждам жените, които изневеряват), посещавал съм почти с удоволствие просветните звена в квартала — с две думи, обичал съм жена си напълно съзнателно и търпеливо, в резултат на което между другото ни се роди дъщеря.

Удивителното е там, че и жена ми няма никаква вина за онова съжителство, което и най-възторжените оптимисти не биха имали смелостта да нарекат брак. Аз съм първият съпруг в историята на човешкото общество, който в състояние на пълна вменяемост нарича добра и мила жената, с която се развежда. И сега моята съпруга е умерено хубава, досталаскава, твърди често, че ме обича, не харчи много средства за свои лични нужди без мое съгласие, а през 1956 година ми разреши да прекарам сам годишната си почивка в курорта Пещера.

За изневяра и дума не може да става. Дори ревнивият Отело не би дръзнал да се усъмни в съпружеската вярност на красивата венецианка, ако Дездемона беше учителка по литература. Напразно моят адвокат се готви да доказва вината на съпругата ми. Горката, от консултации, съвети, кръжоци, ревизии по домовете на учениците, съвещания с родителския актив, екскурзии с класа и пр. и пр. не и остава време да бъде лоша, да има нетърпим характер или да мисли дори за някакво увлечение... А напоследък бе включена и във физкултурните занятия в училище, играе баскетбол и умее да крещи доста убедително „Кош!"

Ей богу, та за какво разстройство на семейния живот може да се говори, когато бракът ни представлява най-необикновеният социален хибрид — брак между съквартиранти, които твърде често си разменят „Добро утро", а понякога си пожелават и лека нощ. Нищо чудно тогава, че петгодишната ни дъщеря, която расте в провинцията при баба и дядо, нарича тъща ми „мамичко", а нас посреща почтително с обръщенията „свако" и „лелко Михайлова"...

Търпението ми на стоик се изчерпи, въпреки че на издръжливостта ми досега биха завидели Зенон Китийски и неговите колеги от древността. Но съдете сам, читателю! Жената, която е вписана в регистъра за гражданското състояние при първи райсъвет като моя съпруга, е вече седма година учителка по литература. През този период тя е прочела и поправила наймалко 13,000 писмени, класни и домашни упражнения. Участвувала е в работата на 104 педагогически съвета (някои от които са приключвали и преди 23 часа българско време), като обсъжданите въпроси са били повторно и по същия начин разглеждани на още толкова производствени съвещания, заседания и прочее. Посетена е била 69 пъти от инспектори, които си приличат по това, че всички са били намръщени и най-редовно са давали противоречиви оценки и объркващи указания. Организирала е 47 родителски срещи, на които родителите са доказвали гениалността на своите потомци и некадърността на преподавателите. Присъствувала е на 86 съвещания с актива на ДСНМ и заседания с учкома, провела е... Ежегодно изготвя план-разпределение на преподавания материал, който преработва по-няколко пъти, за да отговаря на изискванията най-напред на завуча, после на методиста от отдел „Народна просвета", по-късно на инспектора от...; съставя план на класния ръководител, план за работата на предметната комисия, план за дейността на литературния кръжок, план... Безброй пъти е била ругана и заплашвана от учащи се, за слабия успех на които е била виновна естествено само тя, съгласно премъдрото и абсолютно правило: „Няма слаб ученик, има слаб учител..."

А ето и една кратка равносметка на личния ни живот. От 1949 година досега сме посетили заедно две оперни представления, пиесата „Руски въпрос" (театрален сезон 1949—1950 година) и премиерните филми: „Влакът заминава на изток", „Кубански казаци" и „Завръщането на Василий Бортников". За повишаване на общата си култура жена ми прочете докрай нашумелите напоследък романи „Мъжество" и „Далеч от Москва", а до края на годината навярно ще завърши и „Тютюн". На останалите културни прояви сме се отзовавали, както следва: циркови представления — 2, новогодишни и други балове — 3, сказки на здравни теми — 1; джазови утра и ревюта — 0 (в замяна на това обаче е слушала два пъти „Рапсодия в синьо" по радио София 1 тъй като и до ден днешен няма време да открие втората станция на скалата на радиоприемника).

Ето това е жената, на която другарите възпитатели, методисти, специалисти, инспектори, старши инспектори и прочее и прочее през тези години виждаха само едното лице — това на учителя, а упорито отказваха да разберат човека, майката, съпругата. Но аз ги разбирам напълно. Та те бяха толкова много отрупани със задачи по подобряването на учебното дело, повишаването квалификацията на преподавателите, проучването и популяризирането на положителния опит, повишаването на успеха (простете, исках да кажа „успеваемостта"...) и пр. и пр. и т. н.

Но, читателю, аз искам да живея и със съпруга, и с майка на детето си, а не само с преподавател по български език и литература. Може би преувеличавам? Тогава чуйте!

След завръщането ми от последната командировка случайно попаднах на едно свое писмо, което бях изпратил от Русе. Листовете бяха надраскани с червено мастило — пропуснати запетайки и точки, неправилно членуване на подлога и т. н. Под подписа си прочетох изумен следната грижливо написана оценка: „Груби правописни грешки. Езикът сух, счетоводно скучен. Много повторения. Липса на капка сантименталност. Нужна е упорита работа..." А в ония редки случаи, когато след вечеря можем да поговорим за туй-онуй, жена ми започва съвсем сериозно: „Готов ли си днес?..."

И така, вече губя последна надежда. Ако дълбоко уважаваните от мен възпитатели, методисти, инспектори и прочее педагози не помогнат в най-скоро време, раздялата е неизбежна. В заседателната зала ще извикам пред състава на съда:

— Искам развод! По вина на Министерството на народната просвета! Искам обезщетение за отнетите ми семейни радости.

БОЖИДАР МИХАЙЛОВ

П. П. Жена ми много настояваше да приподпише настоящото. От няколко дни обаче е включена в акцията по събиране на празни буркани и сега обикаля таваните и мазетата на близки и познати, за да успее да догони определената контролна цифра на класа ѝ...

Б. М.

„РУСАЛКА" НА ПЛОВДИВСКА СЦЕНА

Пловдив, януари (по телефона)

Младата Пловдивска опера постави със завиден успех премиерата на операта „Русалка" от А. С. Даргомижски.

Режисьорът Драган Кърджиев, подпомогнат от изпълнителите, е предал психологическото развитие на героите с такава реалистична сила, че зрителят следи внимателно тази човешка драма.

Артистът Рали Ралев в ролята на княза показа добри гласови данни, но той трябва повече да „действува в образа", и то вътрешно, органически, логично и последователно.

Лауреатката на Петия световен младежки фестивал Пенка Коева (Наташа) се налага с високата си вокална техника и артистични качества. Струва ми се обаче, че образът на Наташа не трябва да бъде поставен още отначало (първа картина) в предварително определената линия на търсеща възмездието девойка; образът трябва да се развива постепенно, за да стане по-ясен психологически преломът в чувствата на бедната воденичарка към княза. За такава талантлива артистка като Пенка Коева, разбира се, това няма да е трудна задача.

Артистката Соня Хамерник пресъздаде с много разбиране и вкус образа на княгинята — тази сравнително бедна откъм външна динамика роля. Заслужава да се отбележи прочувственото изпълнение на артистката в трета картина.

Ролята на Воденичаря бе изпълнена на премиерата от лауреата на международни конкурси Алексей Милковски. Този сложен образ е пресъздаден не само вокално превъзходно, но и преди всичко с верен сценичен ритъм, с постепенното и логичното развиване на образа — до драматичната кулминация в четвърта картина (сцената с полуделия воденичар). Още при появата си в тази картина Алексей Милковски грабва зрителя, трогва го с дълбоко правдивата интерпретация на образа. Това е без съмнение едно от неговите най-високи постижения на сцената на Пловдивската народна опера.

Приятно изненада младата артистка Людмила Михайлова (Олга) със свежата си игра, но ѝ предстои още работа, за да постигне по-голяма сценична свобода. Костадин Костов изпълни партиите на Свата и на Ловеца с познатия ни плътен, но леко вибриращ глас.

Музикалното ръководство на диригента Кръстю Марев бе в общи черти в стила на композитора. Трябва да се отбележи обаче, че е необходимо оркестърът да бъде по-динамичен, да се постигне по-добър контакт между сцената (главно солистите) и оркестъра.

Хорът бе добър, особено във втората картина: той пее стройно, интонационно чисто и реагира живо на всеки нов мизансцен. Вокалните ансамбли, терцетът и двата дуета в първа картина, не са още напълно улегнали.

Постиженията на балета — постановка на Ана Воробьова — бяха на значително по-високо равнище от досегашните. Руският народен танц в първа картина и двата балета във втора бяха изпълнени от младите балерини и балетисти с голямо умение.

Художествено-декоративното оформление на художника Владимир Мисин е сполучливо особено във втора картина и в сцените на дъното на реката. Костюмите са ярки и стилни. Художественото осветление, в частност прожекцията на „вълните", трябва да бъде по-релефно, за да се получи по-добра илюзия за речното дъно, където живеят и танцуват приказните русалки.

Постановката на „Русалка" на сцената на Пловдивската опера е безспорно успешна. Този успех се дължи както на режисьора и на музикалния ръководител, така и на талантливите артисти от състава на най-младия ни държавен оперен театър.

Д-р **УЛИ ПОРЯЗОВ**

НОВИ ИЗДАНИЯ

за ценителите на изобразителното и приложното изкуство

АНТОНОВ Цаню — **РЕЗБАТА В ТРЕВНЕНСКАТА КЪЩА.** Албум с образци. Подв. 100 лв.

БАКЪРДЖИЕВ Георги — **КЕРАМИКАТА В БЪЛГАРИЯ.** Студия, с 160 репродукции. Подв. 38 лв.

БАЛКАНСКИ Ненко — **ДЕЧКО УЗУНОВ.** Монография с 51 репродукции. Руско, френско, немско и английско издание. Цена 16 лв.

БОЖКОВ Ат. — **НИКОЛА ТАНЕВ.** Монография с 53 репродукции. Подв. 20 лв.

БОЖКОВ Ат. — **ХУДОЖНИЦИ-АНТИФАШИСТИ.** Монографии за Васил Сапунджиев, Гиньо Писков, Димитър Грънчаров, Паскал Паскалев, Сава Савов, Слави Иванов, Стефан Куцаров, Христо Копчев и Христо Ясенов, с 89 репродукции. Под. 30 лв.

ВАСИЛЕВ Ас. и Ир. **МИХАЛЧЕВА — ЕЛЕНА КАРАМИХАЙЛОВА.** Монография с 37 репродукции. Подв. 20 лв.

ВЪЗРОЖДЕНСКИ ХУДОЖНИЦИ. Доклад от научната сесия за чествуването на Захари Зограф, Станислав Доспевски, Христо Цокев и Георги Данчов, със 103 репродукции. Подв. 23.10 лв.

ДИМИТРОВ Зах. — **ДЪРВОРЕЗБЕНАТА УКРАСА В КЪЩАТА НА РУСИ ЧОРБАДЖИ В С. ЖЕРАВНА, КОТЛЕНСКО.** Проучване с много фотоси, скици и приложения. Подв. 14.80 лв.

МИХАЛЧЕВА Ир. — **НИКОЛА ПЕТРОВ.** Монография с 67 репродукции. Подв. 25 лв.

НИКОЛОВА Б. и Ц. **ЛАВРЕНОВ — ЕЛИСАВЕТА КОНСУЛОВА—ВАЗОВА.** Монография с 36 репродукции. Подв. 20 лв.

ОСТОИЧ Дим. — **ИВАН ФУНЕВ.** Монография, с 61 репродукции. Руско, френско, немско и английско издание. Цена 16 лв.

СУГАРЕВ арх. Д. — **КАРЛОВСКИТЕ ДВОРОВЕ ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО.** Подв. 20.10 лв.

НОВИ МУЗИКАЛНИ ИЗДАНИЯ

АБАДЖИЕВ В. — **ДЕВЕТ КАПРИЧИИ ЗА СОЛО ЦИГУЛКА.** Цена 8.40 лв.

ВЛАДИГЕРОВ П. — **КАПРИЗ.** За фагот и пиано. Цена 1.50 лв.

ВЛАДИГЕРОВ П. — **ТРИ ТАНЦА** за флейта и пиано. Цена 16.80 лв.

ГОЛЕМИНОВ М. — **СТРУНЕН КВАРТЕТ № 1 В ЛА МИНОР.** Партитура. Цена 44.80 лв.

ДЕТСКИ ПЕСНИ ЗА ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ. Сборник. Цена 4.20 лв.

ДРАГАНОВ Ил. — **ПИЕСИ ЗА ВИОЛОНЧЕЛО И ПИАНО.** Цена 7 лв.

ИКОНОМОВ, Б. — **СТРУНЕН КВАРТЕТ № 3 В РЕ МАЖОР.** Партитура. Цена 59.75 лв.

КАРАДИМЧЕВ Б. — **ШЕСТ МУЗИКАЛНИ КАРТИНИ ЗА ЦИГУЛКА И ПИАНО.** Цена 5.60 лв.

НАРОДНИ ХОРА И РЪЧЕНИЦИ ЗА ДУХОВ ОРКЕСТЪР. Нотни тевтерчета. Комплект 282.15 лв.

ОБРЕТЕНОВ Св. — **ТРИ БЪЛГАРСКИ СИМФОНИЧНИ ТАНЦА.** Партитура. Цена 179.20 лв.

РАЙЧЕВ Ал. — **СОНАТА.** Поема за цигулка и пиано. Цена 15.40 лв.

РЕМЕНКОВ Ст. — **ДЕСЕТ ПРЕЛЮДА ЗА ПИАНО.** Цена 8.40 лева.

СТАЙНОВ П. — **ПЪРВА СИМФОНИЯ — ЛА МИНОР.** Партитура. Цена 416.80 лв.

СТОЯНОВ В. — **ТРИ ПИЕСИ ЗА ПИАНО.** Цена 8.40 лв.

ТЪРСЕТЕ ГОРНИТЕ ИЗДАНИЯ В КНИЖАРНИЦИТЕ НА „ПЕЧАТНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ".

ПОЕТ НА РОДИНАТА

ОТ ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ

Макар и малка по обем, тази сбирка е навременна и полезна. Тя запознава нашия читател с един от най-изтъкнатите поети на съвременна Франция, певец на съпротивата срещу нацизма, борец за мир, комунист.

Луи Арагон

Започнал своята поетическа дейност в началото на 20-те години, Арагон се увлича в модернистичните школи — символизъм, сюрреализъм. Влиянието на тия школи обаче отстъпва скоро на влиянието на обществената действителност, на събитията след Първата световна война.

В 1927 година Арагон се запознава с Маяковски. Възможността да чете Маяковски в оригинал помага на Арагон да вникне в сложността на поетиката и техниката, в идейния арсенал на поезията на Маяковски.

В 1930 година Арагон взема участие в международната конференция на революционните писатели в Харков. Оттук той се връща обогатен с впечатления, убеден във великото бъдеще на Съветския съюз, в победата на новия човешки строй.

След връщането си от Съветския съюз Арагон пише поемата „Ура, Урал!“, в която отразява възторга си от строителството, от новия живот в страната на Съветите.

Поразява творческата енергия на Арагон. Повече от двадесет стихотворни сбирки и десетина романа, литературни и публицистични статии, освен неуморната му обществена дейност като редактор на вестници и списания — такава е тази богата творческа продукция, която тъй нашироко се изтъква сега, в навечерието на неговата 60-годишнина.

Още в началото на тридесетте години у нас спечелиха популярност романите на Арагон „Базелските камбани“, „Хубавите квартали“. В поезията от този период Арагон все повече се отзовава на борбата на френския пролетариат, на създаването на Народния фронт, на испанската гражданска война. Името му става широко известно не само във Франция, но и в целия цивилизован свят.

На международния конгрес на писателите за защита на културата в Париж (1935) Арагон играе ръководна роля наред с Барбюс и Вайян Кутюрие. Интересна е речта на Арагон на този конгрес, чието заглавие говори само за себе си: „Връщане към реалността“. Той изтъква значението на великите реалисти на Франция в борбата срещу разлагащата се империя в навечерието на Комуната, срещу буржоазията, която „вижда сиянието на слънцето само в блясъка на богатството“.

„С кого е преди всички всеки реализъм? — пита Арагон. — С възходящата класа, за която реалността е главното, която въплъщава в даден период историческото развитие на човечеството.“ Той цитира думите на Боало: „Аз наричам котката котка и мошеника мошеник“, както и афоризма на Юго „Казах на дългия златен плод: ти си просто круша!“

Съвсем естествено бе след това участието на Арагон в съпротивата срещу немските окупатори. Неговите стихове се печатат в легални и нелегални издания и в хвърчащи листове. Нелегалният вестник „Ле летр франсез“ бе негово и на Пол Елюар дело. Поезията на Арагон от този героичен период диша гняв и жалост — гняв срещу фашистите-окупатори и жалост за жертвите. Едновременно, разбира се, и гордост за героизма на борците, за тяхната самопожертвувателност. Тази поезия е жизнена, оптимистична, патриотична, пълна с вяра в изгрева на свободата, на звездата на Франция.

В сборниците „Нож в сърцето“, „Паноптикум“, „Зората на Франция“ Арагон живее с борците, с героите. Благотворното влияние на Маяковски придава нови черти на тази поезия, реалистична и поетична едновременно.

Що се отнася до идейното богатство на Арагоновата поезия, основно значение има неговият марксистко-ленински мироглед, съзнанието, че е син на Френската комунистическа партия. Той пише в „Поетът към своята партия“:

Мойта партия ми върна зрението, паметта ми —
аз не знаех туй, което знае всеки малчуган,
че сърцето ми е френско, че в кръвта ми има плам —
вън бе нощ безмерна, черна — ето туй аз знаех само,
мойта партия ми върна зрението, паметта ми.

(прев. Невяна Стефанова)

В такива стихотворения като „Балада за тоя, който пя сред мъченията“, „Френски марш“, „Легенда за Габриел Пери“, „Животът заслужава да се живее“, „Песен на мира“ (много малка част от неговото поетическо наследство) Арагон възсъздава близкото героично минало, тъй позорно потъпкано от продажната френска буржоазия.

Във гробището на Иври
под черната земя безстрастна
тупти за Франция прекрасна
сърцето храбро на Пери.

(прев. А. Муратов)

След войната Арагон написа серия романи „Комунисти“, в които се разказва за живота по време на съпротивата и по-късно в освободена Франция, показва се образът и борбата на комунистите за по-добър живот, за единство на пролетарското действие.

На конгреса на Френската комунистическа партия в 1948 година Морис Торез нарече Арагон „поет на родината“.

Неведнаж съм се възхищавал от живия ум и блестящо красноречие на този знаменит син на Франция, чието творчество е оставило дълбоки следи във френската литература, тъй добре оценено навред, където животът се разкрива в светлината на бъдещето.

Един от личните дейци в борбата за мир (в поезията на Арагон жестоко са заклеймени военнолюбците-империалисти), неведнаж неговият глас се е издигал на конгресите за мир в ярък протест срещу безмислието и варварството на войната.

Опустошенията на войната
объркват всички стъпки и следи.
И в бликналия блясък на кръвта пролята
изчезва туй, което е било преди.

(прев. А. Муратов)

Трябва да благодарим на редактора Лъчезар Станчев за хубавото начало — да запознае българския читател с поезията на Арагон, макар че за някои от преводите бихме могли да кажем, че „има още много да се желае“.

Луи Арагон Избр. стихотворения. Народна култура, 1956, стр 105.

РАЗНИ СЪДБИ

В новия съветски цветен художествен филм, снет по сценарий на Л. Луков и Я. Смоляк, се поставят важни въпроси за отношенията в съветското семейство. Девойката Таня е обичана от младежа Стьопа, а в него е влюбена скромната е незабележима Соня. Заминав Стьопа за Ленинград, Таня се омъжва за Федя, когото мисли, че обича.

Започва животът в семейството Федя, изпълнен от дълбока любов към Таня, не забелязва, че нейното чувство е повърхностно, че това съвсем не е любов. Трябва да минат две години, за да може една случайна среща на улицата да му разкрие истината, тъжна, както често се случва в живота.

Истината? Верността? Любовта? На тези въпроси артистите Т. Пилецка, Ю. Панич, Л. Свердлин, Ю. Жизнева, Т. Конюхова, Г. Юматов и други ще ни отговорят във филма „Разни съдби“, поставен от Леонид Луков, музика Н. Богословски.

ВСЕКИТАЙСКО СЪВЕЩАНИЕ ПО ВЪПРОСИТЕ НА КУЛТУРАТА

Пекин, януари

Миналия месец в Пекин се състоя съвещание на началниците на културните отдели при народните комитети на провинциите, на градовете — равни на провинции и на автономните райони. Произнесе реч министърът на културата **Шен Йенбин.** Обстоен доклад за културната дейност през 1956 година и за насоките и задачите на културната работа през 1957 година направи зам. министърът на културата **Чен Чжун-жин.** В доклада се отбеляза, че миналата година е настъпило ново оживление сред културните работници. Постигнати са големи успехи. Голямо развитие има културно-масовата работа на село. Творчеството в областта на литературата и изкуството от ден на ден все повече разцъфтява. Завършено е в основни линии социалистическото преустройство на частните културни учреждения. Значителни са успехите и в борбата за отстраняване на реакционните, сензационни и безнравствени книги. Засилва се работата по организирането на народните (недържавни) професионални театрални колективи, както и за подпомагане дейността на народните дейци в областта на изкуството. Бързо се развива и издателското дело. Нови постижения отбелязаха работниците в областта на библиотеките, музеите и културните паметници. Концертите на китайските изпълнителски колективи в чужбина получиха висока оценка.

На съвещанието беше разкритикувано неправилното пренебрежително отношение към наследството в областта на музиката, театъра и изобразителните изкуства. Миналата година е имало прояви на избързване. Ръководството на министерството на културата е изисквало прекалено голямо и бързо развитие на някои културни отрасли. Поради това на практика в някои области се е стигнало до пренебрежително отношение към качеството. Не е била достатъчна подкрепата, давана на културните работници в индустриалните и минни райони, в районите на националните малцинства...

Съвещанието определи насоките на културната дейност и задачите на културните дейци през 1957 година. И занапред ще се провежда политиката „да разцъфтяват всички цветя — да се съревновават всички учени“ — да се изгражда усилено социалистическа национална култура, да се обединят още по-крепко всички сили на литературата и изкуствата, да се повиши качеството на продукцията, да се организират добре многобройните редици на културните дейци и се положат грижи за тях, да се подобри системата и засили ръководството на културните институти и учреждения.

През тази година ще се разгънат оживени разисквания по въпросите на социалистическата национална култура. Особени грижи ще се положат за обсъждане на проблемите за усвояването на националните традиции, като се извлече положителното както от китайската култура и изкуство в миналото, така и от чуждата култура и изкуство.

Съвещанието реши да се призоват всички културни дейци да се учат от добрите традиции на китайската национална култура и изкуство. То изтъкна необходимостта да се преодолеят догматичните тенденции при усвояване на чуждия опит, да се преодолеят и тенденциите към национален консерватизъм.

Набелязаха се редица мероприятия, които ще осигурят разцвета на творчеството и повишаване на неговото к[illegible] [illegible]телно и правилно ще се осъществи началото на самоиздръжка на културните институти; ще се въведе нова система на хоноруване; ще се провежда режим на данъци върху представленията, като в същото време ще се поощрява литературното и художествено творчество; ще се засилят изследователските работи в областта на науката и националното наследство; ще се подобри планирането и подборът на темите в издателствата; ще се установят здрави връзки между издателствата, авторите и читателите; ще се засили критиката в областта на литературата, изкуството и печата.

Съвещанието обърна голямо внимание на въпросите за културната работа в село. Решено бе да се засили ръководството, като то се опре на масите и работи за подобряване на качеството на продукцията. Още по-добре ще се организират народните (недържавни) професионални театри и народните дейци на изкуствата. Те се сочат като културна сила, която има най-голяма възможност да действува сред масите.

С особена настойчивост бе изтъкната необходимостта да се засили политическото и идеологическо ръководство, като се осигури възможност за напълно свободни разисквания по научните и технически въпроси. Постави се задачата да се развива активността и инициативата на писателите и другите културни дейци. Голямо впечатление направи решението да се избягва административната намеса и се засили изучаването на марксизма-ленинизма от работниците в областта на културата и изкуството. На ръководните кадри се предлага да изучават системно и усилено специалността си.

Съвещанието смята, че трябва да се води борба против разточителството.

За мащаба на огромната съзидателна работа в областта на културата говорят цифрите — в Китай ще се създадат 201 нови кинотеатри, 309 нови драматични театри и много кинотеатри за националните малцинства. В цялата страна ще работят 320,000 селски културни клуба.

ПИСМО ОТ УНГАРИЯ

През ноември 1956 година посетих Унгария. Отивах по работа — снимахме заедно с унгарски колеги филма „От Шварцвалд до Черно море“, — а там се водеше битка за бъдещето на социализма. В Студията за документални филми хората бяха объркани. Трима кинооператори, двама асистент-оператори и един режисьор бяха избягали в Австрия. Те задигнали леката кола на студията, богата снимачна апаратура и филмов материал за погромите на контрареволюционерите, който продали за долари на американски фирми.

Не можеше да става и дума за творческа работа. Върнах се в България. И каква изненада — скоро след това се получи писмо от директора на Унгарската документална студия Миклош Ревес. Между другото той пишеше:

„Вследствие на случилите се събития можахме да ви изпратим само една телеграма и едно писмо, в което споделяхме с вас, че нашият дунавски филм „От Шварцвалд до Черно море“ ще бъде завършен едва след половин година. Но след като изпратихме това писмо, много неща у нас се промениха коренно. Можем да ви съобщим с радост, че нашата студия започва да работи с пълен капацитет. Това ще ни позволи да завършим филма през януари или най-късно през февруари 1957 г... Ние ви пожелаваме весела Нова година и успех във вашите нови филми...“

Това писмо говори колко бързо унгарските киноработници се връщат към нормална творческа работа. И ние се радваме заедно с тях.

НЮМА БЕЛОГОРСКИ, кинорежисьор

ФИЛМЪТ на изток и запад

СССР

По случай международния фестивал на младежта в Москва ще бъдат изработени няколко филма със спортна тематика: „На южната трибуна“, „Златният медал“ и други.

Киевската киностудия е завършила филма „Изчезнал безследно“ по сценарий на Витали Закруткин. Филмът разказва за дружбата между съветския и чехословашкия народ, за общата им борба през Отечествената война. Режисьор — И. Шмарук.

ИТАЛИЯ

Джина Лолобриджида заедно със съпруга си д-р Скофич е основала в Италия собствена филмова къща „Лолич“. Първият филм на новата фирма ще се нарича „Сафо“. Главната роля ще изпълнява самата Джина Лолобриджида.

От няколко седмици гости на Софийската народна опера са румънските балетни артисти Пуша Николеску и Георге Котовеля. Те участвуват с голям успех в балетите „Бахчисарайски фонтан“ в ролите на Мария и Вацлав и в „Червеният мак“ в ролите на Тао Хоа и Ма ли Чен.

Катоне Рамело готви филм със заглавие „Безсмъртният човек“, посветен на Владимир Илич Ленин. В този документален филм Рамело ще използува автентични снимки на Ленин и поемата на Маяковски.

ФРАНЦИЯ

Режисьорът Жорж Анри Клузо е започнал новия си филм „Шпионите“. Той сам е написал сценария по романа „Главозамайване в полунощ“ от чехословашкия писател Хостовски. „Този филм е най-опасният в моята кариера“ — заявил Клузо пред сътрудник на вестник „Юманите“.

Франсоа Жир снима филм, в който ще бъде овековечена паметта на големите френски артисти Ремю, Луи Жуве, Хари Бор, Жул Бери, Виктор Буше, Маргарита Морено, Макс Дерли и Луи Салу. Филмът ще се нарича „Звездите са вечни“.

Тази пролет започват снимките на филма „Един живот“ по едноименния роман на Мопасан. Режисьор — Александър Астрюк.

САЩ

Прочутият роман на Ромен Ролан „Жан Кристоф“ ще бъде филмиран в Холивуд по сценарий на Кристофър Айшърууд. Френският печат изказва съмнение, че американците ще могат да се справят успешно с тази задача.

ЮГОСЛАВИЯ

За десет години югославската кинематография е произвела 50 игрални и 800 късометражни филми, от които 500 документални.

„Филмски виесник“ съобщава, че Московската студия „Горки“ и Белградската студия „Авала“ ще започнат снимането на филм, посветен на сърбина Алекси Дундич, герой от Великата октомврийска революция. Режисьор — Леонид Луков, сценарий — Михаил Кац.

ПЪРВИ НА БАЛКАНИТЕ

Ще предам разговора си с гостуващия в страната ни главен режисьор на Анкарския държавен театър Махир Джанова от края — това с което той завърши критичната си, но доброжелателна и компетентна преценка за нашия театър:

— Ако искате да знаете, впечатленията си от България ще резюмирам така — каза той, като допиваше кафето си. — Щастлив съм, че се запознах с богатия културен живот на вашата страна. Вие се интересувате дали ще представляват интерес за турския читател? Безспорно! Аз искрено желая между нашите съседни страни да се установят хубави културни връзки. Така се полага между добри съседи. Жалко е, че ние не се познаваме. Изворите, от които черпим информациите си, не винаги са много чисти...

Трябва да поясня, че като „нечисти извори“ Махир Джанова сочеше подозрителните източници на някои турски вестници със съмнителен политически и обществен морал.

— Но все пак — увери ни той, — хората на културата у нас умеят да разграничават истината от лъжата...

Главната тема на нашия разговор беше преди всичко българския театър — неговия стил, творчески език, обещаващите постижения на актьорите.

— Стилът на българския театър ни е близък и познат. Ние също работим по системата на Станиславски — започна да излага своите бележки Махир Джанова, известен на турския зрител и като постановчик на „Ревизор“ (поставена преди повече от дванадесет години). — Артистите ви са много талантливи. Направи ми впечатление тяхната динамична, художествено-емоционална и убедителна игра. Когато се запознах с Висшия институт за театрално изкуство, разбрах откъде идват корените на тези успехи. Но да бъда конкретен. Гледах няколко постановки в София и Варна — „Нора“, „Майка на своите деца“, „Двамата Веронци“, „В полите на Витоша“ и други.

Първо за „Нора“. Спектакълът, общо взето, е сполучлив. Но артистите играят много напрегнато, интензивно. Третират пиесата в немски дух. Аз не почувствувах българската атмосфера. Напуснеш ли салона — забравяш всичко. Този начин е познат, но остарял. Изпълнителката на Нора — Мила Павлова, има безспорен талант. Гецов в ролята на Ранк — също.

Постановката на „Майка на своите деца“ е най-сполучлива. Действието се развива динамично, но тече леко и приятно. Всички артисти играят добре, в ярко споен ансамбъл. Най-силно впечатление оставят Ружа Делчева и Славка Славова. Но пиесата в някои отношения, според мен, е скучна.

Голямо постижение е и постановката на българската драма „В полите на Витоша“. Изпълнението на актьорите е вярно, художествено, убедително, богато нюансирано. Декорите са маркирани — това ми хареса много. Така поставям и аз. Талантливо хрумване на режисьора, много добре предадено от Таня Масалитинова, е сцената със завесата.

Във Варненския народен театър гледах „Двамата веронци“ от Шекспир. Препоръчвам на актьорите повече красота, гъвкавост и пластичност в движенията, повече поезия в атмосферата, да се подчертае лириката на Шекспир. А сега Шекспировата поезия звучи като проза. И още нещо — говора на артистите. По-добре е да се говори ясно, чисто, а не гърлено. Да не се допущат дрезгавини.

— Но — завърши Джанова — впечатленията ми са отлични. Равнището на българския театър е такова, че вие с право можете да претендирате за първо място на Балканите. Имате всички условия за още по-големи творчески успехи.

ВЯРА БЛАГОЕВА

·БЯЛО·СИВО·ЧЕРНО·

Л. РОЗЕНЩАЙН

Това не е заглавие на нов шедьовър от рода на „Червено и черно“ на Стендал. Касае се за нещо съвсем друго — нехудожествено, пошло. „Бяло, сиво и черно“ — така Антони Хари Левиеро, подполковник от военното разузнаване и бивш началник на издателството на военната разведка в САЩ, определя различните радиостанции, които служат на американската пропаганда. Трябва да допълним, че мистър Левиеро сега е журналист и че за писанията си във в-к „Нюйорк таймс“, съдържащи съвети за „психологическата война“ срещу Съветския съюз, е получил най-висока оценка в... долари.

Според Левиеро радиостанцията „Гласът на Америка“ е орган на бялата пропаганда, понеже имала официален характер. Тъй наречената „Свободна Европа“, като „полулегална“ попадала в сферата на сивата пропаганда. А черната пропаганда — това са радиостанциите, които се мъчат да създадат впечатление, че са нелегални и предават от териториите на социалистическите страни.

Уместно е да се признае, че журналистът-разведчик е проявил не лош усет при подбора на цветовете. Действително емисиите на „Гласът на Америка“ са твърде бледи, на „Свободна Европа“ — твърде сиви, а на всички други паразитни станции — съвсем черни не само по произход и цели, но и по собствените им изгледи за успех. Но заслепен от блясъка на метала, с който е бил измерен трудът му, Левиеро е пропуснал да забележи, че и трите вида радиостанции само външно се различават по цвета си. По цели и трите са черни, по програма — сиви, а по методи — прозрачно ясни — бели.

И трите радиостанции се издържат със съответна валута, за да служат на американския империализъм и на неговите по-бедни братя. Не случайно точно в дните, когато се мъчеше да натрапи доктрината Дълес — Айзенхауер, президентът на САЩ намери за необходимо да подчертае, че отдавал специално внимание на радио „Свободна Европа“.

Но въпреки насърчението на Айзенхауер, въпреки огромните суми, които се харчат за радиоклеветническите станции, тяхната продукция е безнадеждно сива. Небивалици, плитки анекдоти, злостни клевети — ето единствената гама, в която се композира цялата многочасова и многогласова програма срещу Съветския съюз и страните с народна демокрация.

„В Съветския съюз за участие в първомайската манифестация се плащат по 20 рубли на всеки орденоносец“ — съобщи в едно предаване т. н. „Свободна Европа“.

Нужно ли е да се опровергава подобна нелепица?

В друга емисия „Свободна Европа“ твърди, че трябвало да минат много години, за да можел българският народ „да догони образованието от... преди 9 септември 1944 година“ (?!)

„Гласът на Америка“ пък в една своя емисия ни кани да вземем терк от културния подем в... съседна Турция (?!).

Достатъчно е да напомним на доларогласните сирени, че според данни на самия турски печат около 70% от възрастното население в Турция е неграмотно, 16.000 села са без първоначални училища и близо половината от всички турски деца нямат възможност да получат първоначално образование. В 23-милионна Турция има една единствена опера.

Но колкото е сива по съдържание, толкова империалистическата радиопропаганда е прозрачно бяла по методи.

Когато нападнаха Египет, империалистите излъгаха, че това е мирна акция, която имала за цел да разтърве Израел и Египет. Вследствие техните радиоцентрали съобщиха, че западните агресори защищавали в Египет „жизнените си интереси“. След позорния провал, доларовите радиостанции запяха, че интервентите „спасили“ арабските страни от... „неизбежната съветска агресия“. Сега с пълно гърло бяло-сиво-черните радиостанции реват, че само доктрината Дълес—Айзенхауер щяла да отърве Близкия изток от привиждащата им се „комунистическа опасност“.

Според разните „гласове“ на Америка излиза, че американските петролни монополи днес нямат по-голяма грижа и по-горещо желание от това да съдействуват чрез въоръжени сили на близкоизточните страни да се освободят от... собствената си независимост, като я дадат на съхранение на САЩ...

С лъжи и клевети си служат радиогласовете на империализма и когато говорят за Унгария, за Полша, за Китай, за Съветския съюз— за всички социалистически страни. Като вълкът от известната приказка за Червената шапчица и те се опитват да променят гласа си. Радиоклеветниците вече не говорят, че са против комунизма. Опазил ги бог! Те с пяна на уста сега се кълнат, че дори са за комунизма. Но той да бъде по-друг — „национален комунизъм“, нещо като гайда, ама без мех. Говорителите по радиостанциите на разните гласове на империализма са готови да разкъсат дрехите си, за да покажат колко искрено бият сърцата им, когато ни съветват „да подобрим социалистическия строй“ така, че да го... погребем.

Но както винаги се случва, и тоя път те не познаха. Делото на социализма днес е по-мощно от когато и да било. Затова пък радиоклеветата отбелязва още веднаж изключителен... провал. И време е чорбаджиите и говорителите на разните бяло-сиво-черни радиостанции да проумеят хубавата народна поговорка „Миналото не се връща — само се преглъща!“

ИВ МОНТАН

(Продължение от 1-ва стр.)

Превер. На сцената Ив Монтан се качва лесно, но години е трябвало, докато стигне... залата. Наистина първата сцена, на която стъпва той, не е „Фоли белвил“, „Бобино“, „Етоал“, а една мизерна стая с олющени стени в покрайнините на Марсилия. Тук един вехтошар устройва всяка събота импровизирани, любителски представления, в които участвува и неизвестният юноша Иво Ливи, както в действителност се именува Ив Монтан. Дотогава той е фабричен работник и фризьор, но с душа на артист; неукрепнал и неопитен, но все пак — артист! От всичко най-обича да имитира любимите Шарл Трене, Фернандел, патето Доналд от трикфилмите, които са го вълнували като дете. Но тези имитации са недостатъчни още за взискателната публика и дълго време бъдещият знаменит певец ще разчита не на своята дарба и глас, а на мускулите си и немотията ще го следва като собствената му сянка.

И все пак Иво пее популярните ковбойски песни и със завидна упоритост скъсява разстоянието между себе си и публиката. Някои казват, че усърдието на певеца се дължи на решението му да се отскубне от мизерията и на всяка цена да стане артист. За други може това да е вярно, но за Ив Монтан — едва ли. По-вярно е, че острите кълнове на дарбата не са му давали мира — и тогава, когато е замръквал без франк в джоба си, и сега, когато животът му е осигурен. Защото пътят към съвършенство у талантливия е винаги труден — нещо повече — в разцвета е по-труден, отколкото в началото. А това „начало“ за Ив Монтан траело дълго.

Не само дълго, но и трудно е то, особено през периода на военната катастрофа, когато весела Франция е настръхнала от воя на „щуките“. На хората не е до песен, а трябва все пак някак да се преживява... И ето Монтан става металик в средиземноморските докове. Осем часа на ден скрибуцат в ушите му стоманените стругове. Тая „желязна музика“ не гали неговия слух, но общуването с работниците помага на Иво да намери достъпния и топъл език на своето изкуство.

Сега той вече се решава да предприеме турне из Южна Франция. А през една януарска утрин на 1944 година осъмва в Париж. Парижани за пръв път го виждат в „АВС“. В „Бобино“, „Фоли белвил“, „Мулен руж“, те го слушат и... разбират. Примадона на „Мулен руж“ е известната естрадна певица Едит Пияф. Тя посреща с недоверие „марсилския железар“, но все пак долавя неговия талант и двамата започват съвместни концерти в „Етоал“. Тогава идва и големият шанс — една значителна роля във филма на Марсел Карне „Вратите на нощта“. За миг изглежда, че звездата на Ив Монтан е окончателно изгряла на парижкия небосклон. Но съдено ѝ било, преди да заблести, да попримига колебливо, защото филмът няма успех. Едит Пияф го напуща. Цели две години изминават, за да изкачи загубената „височина“. За щастие певецът не слиза от „седемте небеса“, а иде от низините и е закален. Свива песници и започва отново. В театър „Етоал“ той пее шест месеца непрекъснато по два часа на ден с постоянно нарастващ успех. Тук той играе първата си роля в „Салемските вещици“ заедно с жена си — Симона Синьоре. След това известният режисьор Клузо му дава първа роля във великолепния си филм „Възнаграждение за страха“. Идват и нови предложения за участия във филми и навсякъде той играе с успех. Стръмният път от импровизираната сцена в марсилското предградие до филмовия екран е вече извървян. Най-мъчните стъпки са вече направени. Публиката френетически ръкопляска при всяко негово появяване.

Затова и в нашата страна се очаква с такова нетърпение гостуването му от 24 февруари до 3 март тази година.

НАРОДНА
КУЛТУРА

Орган на Министерството
на културата

БРОЙ 1 6 СТР.
София, 26 януари 1957 г.
Бул. „Ленин“ 47
Телефон 4-36-52

Бележки за един художествен съвет

ТЕНЮ СТОЯНОВ
ВЪРБАН СТАМАТОВ

Напоследък в Дома на киното се поведоха разговори за състоянието на нашата кинематография. Изказаха се малки и големи, изникнаха спорове, разгорещиха се страсти. Тук-там наред с ценните мнения и препоръки за създаване на ярки, високохудожествени сценарии на съвременни теми, които да разкриват правдиво многообразието и противоречията на новия живот, за издигане на режисьорското майсторство, за подобряване и пълно използуване на нашата филмова техника, се чуха и някои нездрави гласове — ехо на груповски сметчици и привидно стихнали нихилистични тенденции. Отделни кинодейци се опитаха да отрекат напълно значителните постижения на Студията за игрални филми, а някои стигнаха дотам, че поискаха всичко създадено досега, да бъде унищожено и дори изгорено и забравено и... да се почне отначало!?

На такива опити трябва да се даде решителен отпор.

Студията за игрални филми произведе напоследък не един и два добри филми, които спечелиха заслужен успех сред зрителите. Достатъчно е да споменем произведения, като „Под игото“, „Песен за човека“, „Неспокоен път“, „Снаха“, „Това се случи на улицата“, „Точка първа“, „Две победи“, за да се разбере, че не може да се говори за никакъв провал в творческата линия на кинематографията. Грешки и увлечения в миналото, пък и сега е имало и има — и те не бяха и не са малки, — но те не дават основание за подобни черногледи, нихилистични изказвания, за отричане и разрушаване на основите, върху които се създава и развива нашето ново реалистично киноизкуство. Повечето досегашни наши филми показват, че ние имаме талантливи сценаристи, режисьори, киноактьори, художници, композитори, оператори и монтажисти, които са гаранцията за бъдещото още по-успешно развитие на Студията за игрални филми.

Време е обаче да се отстранят решително ония слабости, които отдавна тежат и спъват работата на студията. В тая насока главно бяха и разговорите в Дома на киното, дето се поставиха смело и открито някои основни въпроси около развитието на нашето филмово изкуство, които не отвчера чакат разрешение.

Един от тях е въпросът за работата на художествения съвет при Студията за игрални филми, за който се отнасят и нашите бележки.

За състава, ръководството и методите на работа на художествения съвет има най-различни мнения — и това е съвсем естествено. Но всички са съгласни с едно: че са необходими промени. Художественият съвет не изпълнява в пълна мяра ролята си на здрав, авторитетен и компетентен орган, който задълбочено и принципно да преценява качеството и идейно-художествената насока на литературните и режисьорски сценарии, подбора на актьорите, операторската работа и всички творчески и организационни въпроси, свързани със създаването на един филм. Ценни членове на художествения съвет, като Л. Тенев, Б. Дановски, Л. Пипков, Н. Алексиев, не идват — по различни причини — на заседанията, други участвуват в него само формално, трети се изказват или съвсем накъсо, повърхностно, или некомпетентно и субективно, обикновено с думите: „Това ми харесва. Това не ми харесва“. Някои членове все още не могат да надмогнат приятелските чувства и субективните оценки; понякога поради недостатъчната си подготовка по художествените проблеми на киното председателят на художествения съвет Тр. Трифонов се опитва да решава въпросите по вишегласие и дори чрез гласуване.

На заседания на художествения съвет сценариите се критикуват твърде остро и смело, но като че ли по някакво мълчаливо съгласие — повече сценариите на външните автори, докато произведенията на членовете на съвета и на сценарната комисия се посрещат по начало по-благосклонно. Макар Студията за игрални филми да е поканила почти всички по-значителни български писатели да напишат сценарии и да е сключила договори, резултатите — както е известно — не са много добри. Обикновено авторите идват в сценарната комисия и предлагат съвсем общи проекти за сценарии — проектите в повечето случаи се приемат, подписва се договор и... взели веднаж надлежния аванс, авторите почват да отлагат и пресрочват написването. Към тая практика, както и към подчертаната напоследък склонност на студията да приема сценарии, които представляват разработка на белетристични произведения, художественият съвет няма ясно и единно становище. Някои ръководители на кинематографията—членове на съвета, даже смятат, че екранизацията на повести и романи не представлява голяма опасност за нас, „тъй като в цял свят вършат това“, и се мъчат с това да намалят отговорността си за недостатъчните усилия, които са положили за привличането на автори, способни да напишат оригинални сценарии на съвременни теми.

Не много взискателна е работата на художествения съвет и по оценката на режисьорските сценарии. Твърде често тези обемисти книги от по 400—500 стр. съдържат най-подробно описание на ъглите на снимане, на много и най-различни технически подробности, но рядко в тях има необходимата експликация-изложение на същността на идейно-художественото виждане на режисьора, по което художественият съвет би могъл да се изкаже по-определено.

Правилно е изискването да се пишат сценарии, които наред с необходимите художествени качества да бъдат такива, че да могат да се снимат през цялата година, да бъдат — да речем — 80 процента натура или почти изцяло камерни, за да могат да бъдат заснети за едно лято или съответно за няколко месеца в павилионите на студията. Не е нужно тук да се доказва колко скъпо струват престоите в павилиона и от друга страна, колко малко са авторите, които пишейки сценария си, се замислят колко средства са нужни за всяка хрумнала им масова сцена или друг крупен момент, без който филмът може да мине. Известни са големите престои при създаването на филма „Крайцерът „Надежда“, както и случаят с неколкократната преработка на сценария на „Димитровградци“ и подменяването на някои актьори, след като бе заснет вече много материал и бяха изразходвани огромни средства.

Как и успешно ли се намесва в подобни случаи художественият съвет при студията, имал ли е той всякога ясна и единна позиция към т. н. творчески неудачи?

Някои членове на художествения съвет поддържат, че на студията е нужен силен и независим художествен съвет.

Интересно е да се види кой как разбира тая автономност на студията и художествения съвет и какво се крие понякога зад това невинно на пръв поглед изискване. Независимост и автономност въобще ли? Ако става дума за независимост от партийното и държавно ръководство, то не е нужно да се посочва, че такава автономия води до безпринципно отричане ръководната роля на партията, до отхвърляне контрола на правителството. Приказките за такава автономия се подхвърлят, без да се държи сметка за това, че Студията за игрални филми работи и се издържа с огромни държавни субсидии, за изразходването на които не може да не се упражнява контрол и да не се иска отговорност. Дори и да премине на пълна самоиздръжка (което е отделен въпрос, заслужаващ внимателно проучване), студията и нейният художествен съвет не могат да бъдат напълно независими — в буржоазния смисъл на думата — от партийното и държавно ръководство.

Тук трябва да се изтъкне, че и Министерството на културата трябва да подобри и засили помощта, която оказва на студията. Нужна е по-голяма експедитивност от негова страна при решаване съдбата на сценарии, одобрени вече от художествения съвет, някои от които се бавят по шест месеца, както и по-голяма компетентност в оценката и препоръките, които се правят на колегиума на министерството.

Действително би могло да се направи много за разширяване творческата автономия на студията, но това ще доведе и до задълбочаване на отговорността както в идейно-художествена насока, така и по отношение на изразходването на средствата. На един режисьор напр. могат да се осигурят най-големи възможности за изява на неговата творческа индивидуалност при създаването на един филм — да му се позволи да избере по свой вкус и виждане сценарий, да създаде със свой почерк определен филмов жанр, да прояви изобретателност в областта на търсенето на нови форми и изразни средства... Но всичко това неизбежно е и ще бъде свързано с ясна художествена и материална отговорност.

Опити могат и трябва да се правят, но щом като два или три опита излязат несполучливи, такъв режисьор или директор не може повече да работи и да „опитва“ до безкрайност!

Работата на художествения съвет при Студията за игрални филми страда от съществени недостатъци и трябва разумно да се оздрави — с общи усилия.

АРТИСТ НА ИСКРЕНОСТТА

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ

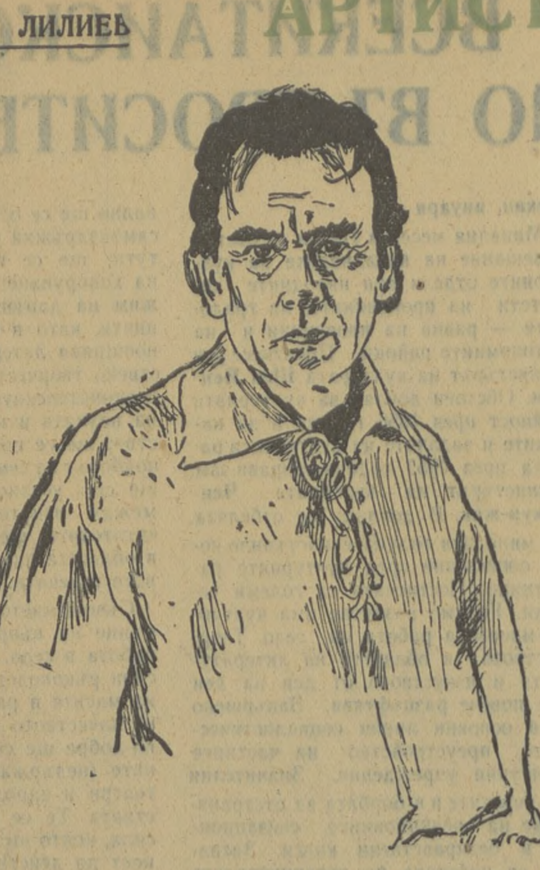

Преди повече от тридесет години нова вълна от млади сили преливаше в Народния театър. Едва ли някой подозираше, че тия млади, между които Иван Димов не беше последният — напротив, той беше издържал бляскав състезателен изпит и всички с надежда шепнеха неговото име — ще бъдат днес гордостта на българската сцена, утехата, че все пак факелът на техните учители не е минал в недостойни ръце.

Скъпата Адриана Будевска изхлипваше своите сетни реплики на сцената на Народния театър; отиваше си скръбен последният романтичен любовник — българин — Васил Кирков — незабравимият, неповторимият Фердинанд фон Валтер. Наистина Сава Огнянов прекосяваше сцената все така царствен, все така непостижим, но той мечтаеше вече за краля, макар все още вдъхновено да повтаряше безсмъртните ямби на датския принц. А Кръстю Сарафов — и млад, и бодър — безшумно минаваше на друго „амплоа“ и без сълзи се прощаваше с образите, които бе създал в миналото. Спомням си премиерата на „Непознатият танцьор“ — през есента на 1925 година — от Тристан Бернар. Сарафов беше Анри.

— Ела, ела тази вечер на представлението. Последната премиера може би, в която ще играя с фрак.

С такива големи представители на българското сценическо изкуство трябваше да се срещнат тогавашните млади на сцената на Народния театър. Тях трябваше бавно да сменят и да раснат под тяхната благодатна сянка.

Иван Димов нямаше от какво да се бои. Той носеше у себе си своя богат сценически темперамент, своята неизтощима младост, своето непрекъснато горение, своята безкрайна почит към тия жреци на Мелпомена, които побеждават дори времето.

Иван Димов често изпадаше в мрачни настроения, в тъга по тия, които вън от Народния театър го бяха закърмили със своето изкуство: Пьотр Михайлович Ярцев и Болгар Багрянов. Влечеше го провинцията и другарите, които бе оставил там, с които беше играл, с които пак би желал да играе.

И в София Иван Димов не беше сам със своята прекрасна дарба, и в Народния театър той имаше приятели — и между тях:

непрежалимия Петко Атанасов, който особено настойчиво повтаряше:

— Хубаво го гледайте — от него, от него българският театър има какво да очаква! —

неповторимият Стоян Бъчваров, който щом станеше дума за Димов, блажено се усмихваше:

— А! Иванчо — виж, това е друго!

Тъкмо тогава театрите в България имаха нужда от артисти, които носят новата чувствителност на времето, настъпило след войната, които отразяват в своята сценическа игра преживелиците на човека от войната и нервната повисеност на следвоенния човек — артисти на роли, в които младият Иван Димов намери свой тон, свое изкусно претворяване, своето допълнение, своята стихия.

Когато го представиха на Николай Осипович Масалитинов една вечер през лятото на 1925 година във Варна, дето тогава гостуваше театърът със своя директор Владимир Василев — Масалитинов го беше вече видял в „Жорж Данден“ от Молиер, постановка на Стоян Бъчваров, в ролята на Любен — и беше повярвал в неговите възможности.

— А кой игра прислужника? — беше запитал Николай Осипович. — Тоя млад артист не лъже.

По това време се градеше нов театър. Не само сградата на Народния театър бе изгоряла. Трябваше да се създадат артисти, които изповядват една и съща вяра — театър, който да представя обществена и народностна полза, който да вдъхва у публиката надежда, която би могла да я укрепи, който да стане извор, отдето зрителите да черпят възвишени добродетели.

За Иван Димов не беше мъчно да разбере какво иска от него опитният артист и педагог от Московския художествен театър, който сам играе, когато има да покаже как трябва да се изпълни дадена роля от артиста. Не беше мъчно, защото Димов носеше у себе си онова чувство за мярка, на което никога не изменя, което е най-сигурният белег за присъствието на дар у всяка творческа личност. Струва ми се, през тия трийсет години никога не е ставало нужда Масалитинов да казва на Димов:

— Ну, давайте темперамент! Давайте голос, давайте образ, Димов!

В курса, който се водеше при Народния театър от Николай Осипович Масалитинов и Екатерина Филимоновна Краснополска, дето незабравимият Пьотр Михайлович Ярцев четеше своите лекции върху изкуството на актьора и костюма, Иван Димов беше един от найредовните курсисти. В тоя курс той се освободи от всяка мускулна напрегнатост, която е смърт за някои дори дарени актьори, придоби още по-голяма пластичност, усвои всички отсенки на гласа и подчини на тоя глас чувството, което имаше да изразява.

Макар да не стана артист на преставянето, все пак Иван Димов постигна оная техническа сръчност, която му помогна да разкрива пред зрителя своите преживявания: на лицето си той придаде необикновена подвижност и изразност и зажи вя истински сценически живот, в който заключи своята искреност, своята непосредна психологически задълбочена игра, своята чувствителност — главния елемент на таланта у един актьор.

Така се създаде артистът Иван Димов, без когото мъчно можем да си представим днешния български театър. Иван Димов и неговите другари минаха пълен системен курс по театрално образование, у тях се пробуди чувството за професионална отговорност, за професионална съвест, те постигнаха най-ценното, което може да се пожелае на една млада трупа — ансамбъл; и на тях скоро почнаха да се възлагат тежки и отговорни театрални задачи.

Иван Димов принадлежи към онези актьори, които дават на създавания образ не само своето тяло, но и душата, и разума, психическата страна на своята личност, своя темперамент, способността да мислят и да чувствуват със своите чувства не само през времето, когато работят над ролята, а всеки път, при всяко представление, през време на сценическата игра.

От друга страна, говори ли се за темперамент у актьора, все едно че се говори за искреност. В способността да заразяваш другите със своите преживявания и мисли се крие най-големият актьорски дар. Чували ли сте как Иван Димов рецитира — той, който рядко се решава да излезе на естрада особено със стихотворен откъс — „Нощ“ от Пейо Яворов? Иван Димов бледнее. Думите, които произнася, са станали негови, сякаш извират дълбоко от неговата вътрешност и минават към зрителната зала, която прехласната, забравя дори да ръкопляска, когато Димов изрича последните думи от строфата на поемата.

На Димов не са чужди тайните на театралното изкуство, осветлени от К. С. Станиславски и Немирович-Данченко. Иван Димов не играе току-речи никога ролята на герой, която изисква цял физически и гласов апарат, очарованието от който се упражнява, преди още действуващото лице да е отворило устата си. Неговите роли изискват от артиста други качества, не по-малко ценни: да не страда, както се страда в живота, а да преживява страдание: да владее напълно всички сценически средства; да търси живото чувство; да играе без щампи; да умее да прави верни паузи; да бъде найпърво човек и след това всичко друго.

Иван Димов е човечен във всяка своя роля. В изкуството да създава живот на сцената, да намира злато там, дето други биха намерили само пясък, той няма съперници. И ние можем само да му пожелаем още дълги години да запази свежестта на своето дарование, своята чудна сценическа младост, макар да е дал вече доказателства, че би могъл да мине и на други роли, които би играл с успеха на досегашните свои най-сполучливи претворявания.

„Тайната вечеря на седмаците“. Сценарий — Ст. Ц. Даскалов, режисьор Дако Даковски.
На снимката: Велка — Мина Влахова, Найден — Димитър Буйнозов.

Новата НОРА

Нора! Колко много говори това име за миналото на нашия театър: Нора — Адриана Будевска, Нора — Роза Попова...: Жената — кукла в името на съпружеския мир, жената на себеотрицанието в името на любовта, жената — боркиня в името на човешката правда. Такава е Нора в паметта на поколенията, запечатана в сърцата им от вдъхновението на големите жреци в българския храм на Мелпомена.

И ето я сега пред нас — първата Нора в ново време. Ще почувствуваме ли днес ние Ибсен по-вярно, по-дълбоко, естетически по-съвършено отпреди? Страданията на Нора, проблемите на Нора ще бъдат ли и наши страдания, наши проблеми? Още много и трудни въпроси са стоели пред режисьора, пред актьорите. И естествено найголяма отговорност се пада на изпълнителката на ролята на главната героиня Мила Павлова. Една актриса, която покорява с бликащия си темперамент, обаятелна с женствеността си, безспорно — талант. Но талантът не постига целта си, ако е невярно насочен. Разбира се, това зависи твърде много от режисьора.

Мила Павлова е великолепна Нора в сцените с д-р Ранк и Крогстад. Отговора си на репликата, че законите не питат за подбуди: „Тогава тези закони трябва да са много лоши“ тя произнася с детинска яснота, с неподкупна искреност... По най-чист и наивен начин Нора — Мила Павлова изведнаж ни разкрива абсурдността на обществените отношения — хора да правят законите и законите да не се съобразяват с хората!

Ала Мила Павлова не е постигнала най-важното — контраста на прелома, след който Нора — чучулигата, Нора — катеричката, Нора — куклата поема пътя на борбата. Колкото по-рязък е контрастът, колкото по-силна е изненадата, толкова по-дълбоко ще ни потресе истината, че и най-идиличният брак, най-продължителният, но еснафски, рухва пред сериозните изпитания; толкова по-убедителен и по-въздействуващ ще бъде нравственият устрем на Нора към човешко равноправие, свързано с отговорност пред обществото. Не звучи ли това най-съвременно сега, когато е разрешен въпросът за социалните и политическите права на жената, а все още има толкова много плесен от предразсъдъци в брака!

До избухването на Хелмер в последното действие, в което той разкрива изцяло егоизма си, Нора нито за миг не предполага, нито пък очаква, че той ще се отрече от семейството. През цялото време ние живеем с чувството, че Мила Павлова ни подготвя за героичната и решителна стъпка на Нора. Още в първо действие например Нора на Мила Павлова сякаш се преструва на лекомислена, игрива, весела с цел да прикрие, че е умна, сериозна, способна за тревоги и жертви. А Ибсеновата Нора е действително и лекомислена, и безгрижна... Тези чувства трябва да доминират над размисъла, даже когато тя разказва за своята жертва към съпруга си, даже когато узнава за грозящата я опасност, ако искаме да разкрием ролята й на кукла в брака. В първо действие, общо казано, основното е да покаже какво е тя за мъжа си!

Във второ действие и в част от третото — до вътрешния прелом, ние виждаме какво е Хелмер за Нора. Нейната любов — себеотрицание се подхранва от пълната вяра във взаимност от негова страна. Ето защо ние бихме желали да се разкрие по-голяма женска страст, повече любовна нежност в отношението й към Хелмер. Повече изящество, повече женствена безпомощност, когато се измъчва, а не буйна българска експресивност — когато удря с юмруци по вратата с викове за бадеми и вино. Това не отговаря на образа, то е психологически пресилено, още повече, че след миг тя разговаря с Кристин за фаталното писмо.

И ето че най-после истината блясва. Човекът, който няколко мига преди това декларира, че иска да сложи живота си на карта за нея, човекът, заради когото тя тръгва да се самоубие, се оказва най-бездушен егоист. И Нора се ужасява. Това са точно тези минути в съществуването на хората, „в които като във фокус се събира цялата същност на живота — всичко преживяно, цялото настояще и дори бъдещето“ (Достоевски). До тези минути всички стълкновения с действителността са вън от Нора, борбата й не е стълкновение на вътрешни съмнения, а борба с ударите, които идват отвън и които тя се стреми да отхвърли. От тези минути нататък у Нора започва развитието на вътрешния конфликт, който води до самопознаване, до достигане на истината за пълноценно място в обществото. Страстният стремеж към свободно себеутвърждаване като изходна точка в развитието на чувството за отговорност пред обществото, към което се насочва Нора, трябва да прозвучи в края с огромна сила. И тонът й, и движенията й, и мизансценът, всичко след прелома трябва да бъде съвсем различно. У Мила Павлова не се чувствува достатъчно този емоционален прелом у героинята. Вместо силата на убеждението, до което се е домогнала изведнаж, след цели осем години заблуда — някаква дидактичност; вместо решителност, преодоляваща страданието от катастрофата — суха деловитост; вместо самообладание — някакво подчертано безразличие. Невярно, неправдоподобно, неубедително!

И все пак: повече такива пиеси на нашата сцена, повече опити — само в тях ще се закалят и израстнат талантливите представители на младата актьорска генерация в Софийския народен театър „Кръстьо Сарафов“.

СВОБОДА БЪЧВАРОВА

„БОКАЧИО“ НА НАША СЦЕНА

Тази вечер Държавният музикален театър „Стефан Македонски“ ще представи премиерата на оперетата „Бокачио“ от Супе.

Композиторът Франц фон Супе е един от класиците на оперното изкуство. Негови са прочутите оперети „Фатиница“ и „Хубавата Галатея“. Той е работил във Виена по времето, когато Австро-унгарската империя е била център на европейската реакция, когато всяка свободна мисъл е била подтискана и задушавана. За да разобличи разгулния и празен живот на австрийските „благородници“ от средата на 19 век, Супе е използувал примера на Офенбах и други свои съвременници и прехвърля действието на своите оперети в далечно минало. В пиесата „Бокачио“ героите са флорентинци от времето на Ренесанса, но техните нрави не са поразлични от нравите на господствуващата по това време класа.

Бокачио е млад поет, много известен със своите сонети и разкази особено със сборника „Декамерон“. Такава видна личност, разбира се, е имала много почитатели, но и много врагове. Познали себе си в сатиричните му разкази, много благородници искали да му отмъстят и замисляли дори да го убият. Но кой е Бокачио? Никой не знае. Познават го само приятелите му— веселите флорентински студенти. Заедно с него те устройват весели остроумни закачки, от които страдат винаги враговете на Бокачио. Така те спасяват и любимата му Фиамета от задявките на принца, като наказват лицемерната добродетелност и глупостта на тогавашните управници.

Безсилни да го заловят и накажат, те решават да изгорят книгите му, но „Мисълта не се убива. И не отстъпва тя пред враг! След векове ще бъде жива и ще тържествува пак“ — се провиква поетът.

Чрез Бокачио авторът възпява младите борци за свобода на мисълта.

Режисьор на оперетата е заслужилият артист Хрисан Цанков, диригент — заслужилият артист Борис Левиев, декори и костюми — Евгени Ващенко, постановка на танците— Фео Мустакова.

В главните роли участвуват: народната артистка Мими Балканска, Лиляна Кошлукова, Емил Пенчев, Любен Герасимов, Елена Пипева, Борис Стаменов, Веселин Дамянов, Добри Маников.

С песни из Пиринския край

Благоевград, 24 януари (по телефона).

Държавният ансамбъл за македонски народни песни и танци в Благоевград усилено готви новия репертоар, с който ще се представи на публиката в средата на април. В програмата има разнообразни по характер, тематика и такт народни песни от Пиринския край.

Танцовият състав на ансамбъла привършва подготовката на старинно невестино хоро и кавадарски мъжки танц. В програмата са включени и героичният танц „Русалии“ и женският танц „Въртяното“. Разработва се танцовата постановка за хор и оркестър „След труд — веселие“.

През тази година ансамбълът ще предприеме концертна обиколка из страната. Ще участвува в музикалния фестивал във Варна и в прегледа за народни хорове и ансамбли в София.

КИРИЛ СТЕФАНОВ

Фестивал „Япония пее“

Съобщават от Токио, че усилено се подготвя фестивалът „Япония пее“. В него ще участвуват 33 хиляди певци и танцьори от всички краища на страната. Между тях има и жители на Суганава, които водиха упорита борба против разширяването на американската военна база в района на града.

РАЗРЕШЕТЕ ТОЗИ РЕБУС!

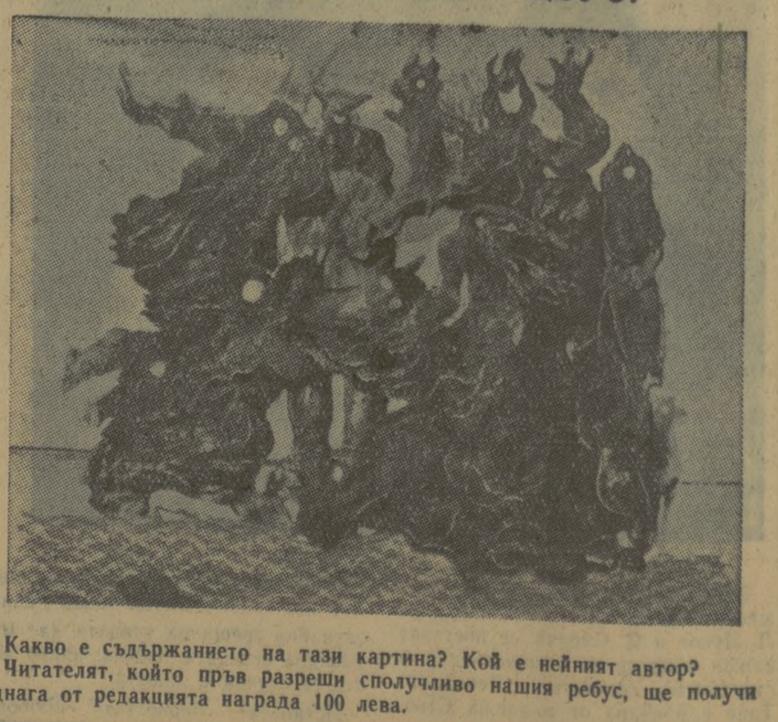

Какво е съдържанието на тази картина? Кой е нейният автор? Читателят, който пръв разреши сполучливо нашия ребус, ще получи веднага от редакцията награда 100 лева.

Главен редактор: АЛЕКСАНДЪР ОБРЕТЕНОВ
Редакционна колегия: ТЕНЮ СТОЯНОВ (зам. гл. редактор),
ВАЛЕРИ ПЕТРОВ, ВЪРБАН СТАМАТОВ, ГЕОРГИ ДИМИТРОВ,
ВЯРА БЛАГОЕВА.